

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ในการพัฒนาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ตามหลักสิทธิมนุษยชน : กรณีศึกษาข้าราชการกรมราชทัณฑ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปกรอบเป็นแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
  - 1.1 ค่านิยมของความรู้
  - 1.2 ประเภทของความรู้
  - 1.3 การวัดระดับความรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนนะ
  - 2.1 ความหมายเกี่ยวกับทัศนนะ
  - 2.2 องค์ประกอบของทัศนนะ
  - 2.3 ประโยชน์ของทัศนนะ
3. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550
  - 3.1 ความหมายและขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพ
  - 3.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
4. หลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง
  - 4.1 สิทธิของผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479
  - 4.2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
5. แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
  - 5.1 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเข้าใหม่
  - 5.2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั่วไป
  - 5.3 นโยบายกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม
6. แนวคิดเกี่ยวกับเรือนจำ
  - 6.1 หน้าที่และความรับผิดชอบของเรือนจำ

- 6.2 ประเภทของเรือนจำ
- 6.3 ระบบสังคมของเรือนจำ
- 6.4 สังคมเจ้าหน้าที่เรือนจำ
- 7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้ต้องขัง
  - 7.1 วัตถุประสงค์การลงโทษ
  - 7.2 ทฤษฎีการลงโทษ
  - 7.3 ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม
  - 7.4 อิทธิพลสำคัญที่มีผลต่อการปฏิรูปการลงโทษ
  - 7.5 แนวปรัชญาของนักปฏิรูปสังคม
  - 7.6 แนวความคิดของสำนักอาชญวิทยา
- 8. การบริหารงานทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา
  - 8.1 ประวัติความเป็นมา
  - 8.2 อำนาจหน้าที่
- 9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

1.1 คำนิยามของความรู้

ฮอสเปอร์ (Hosper) (มาโนช เวชพันธ์, 2532, หน้า 15-16) กล่าวถึงคำว่าความรู้ (Knowledge) ว่านับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ อาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือได้ฟัง ความรู้นี้ เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐาน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนหรือใช้ความสามารถของสมองมากนัก ด้วยเหตุนี้การจำได้จึงถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในทางจิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถทางสมองมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนความเข้าใจนั้น ฮอสเปอร์ ชี้ให้เห็นว่า เป็นขั้นตอนต่อมา จากความรู้ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถของสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็น การได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่างๆ เช่น การ

บรรยายข่าวสารที่ได้ยินมาโดยคำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนก็ได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (อักษร สวัสดิ์, 2542, หน้า 26) ได้ให้คำอธิบายว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้าง และวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน “การแปล” ซึ่งหมายถึงความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง และ “การให้ความหมาย” ที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถใน “การคาดคะเน” หรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น

บลูม (Bloom) (อักษร สวัสดิ์, 2542, หน้า 26) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่าหมายถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่างๆ รวมถึงแบบกระสวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ.1965 บลูมได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ของคนว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่างๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดในเรื่องใดๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน

รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ หรือส่วนใหญ่ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผลจัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกัน เพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

นิภา มนูญปิฎ (2531, หน้า 59) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ความรู้” หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการจำหรือระลึกได้ แต่ไม่ใช่ว่าความเข้าใจไปตีความในเรื่องนั้นๆ ซึ่งแบ่งเป็นลักษณะย่อยๆ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่อง หรือข้อเท็จจริง
2. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงาน
3. ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี โครงสร้างและหลักการ

การวัดความรู้ เป็นการวัดผลทางด้านความรู้กระทำได้หลายวิธี แต่ที่นิยมทั่วไปก็คือ การใช้แบบสอบถามและเป็นแบบสอบถามชนิดตอบเลือก เพราะเป็นแบบสอบถามที่วัดได้รอบด้าน คือสามารถวัดผลการเรียนรู้ได้หลายอย่างตั้งแต่กระบวนการทางสติปัญญาขั้นต้น ได้แก่ ความรู้ และ กระทั่งกระบวนการทางสติปัญญาขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2531, หน้า 45 - 47) ให้ความหมายว่า “ความรู้” หมายถึง ความสามารถในการระลึกได้ในเรื่องราวเฉพาะหรือทั่วไปออกมาอย่างถูกต้อง แม่นยำ ความรู้นี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลได้รับความรู้ และจดจำเอาไว้อย่างไร ก็จะระลึกในเรื่องราวนั้นออกมาตามลักษณะนั้น “ความเข้าใจ” เป็นทักษะความสามารถทางปัญญาขั้นแรกสุดของมนุษย์ที่จะเข้าใจการสื่อสาร

อนันต์ ศรีโสภ (2535, หน้า 153) ได้ให้ความหมายว่า “ความรู้” คือความสามารถทางพุทธิปัญญา ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ ทักษะทางปัญญา แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน

ขั้น 1 ความรู้ คือ ความจำในสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ได้แก่

1. ความรู้เกี่ยวกับวิชาการเฉพาะ คือ ความรู้เกี่ยวกับความจริงต่างๆ เช่น วาจา บุคคล เหตุการณ์ และความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำต่างๆ

2. ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งเฉพาะ ได้แก่

2.1 เกี่ยวกับลักษณะแบบแผนต่างๆ

2.2 เกี่ยวกับการจำแนกและแบ่งประเภทของสิ่งต่างๆ

2.3 เกี่ยวกับแนวโน้มและการจัดลำดับ

2.4 ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์

2.5 เกี่ยวกับการดำเนินงานสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยใช้ระเบียบ

3. ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและโครงสร้างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ได้แก่

3.1 ความรู้เกี่ยวกับกฎและการใช้กฎ

3.2 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง

ขั้นที่ 2 ความรู้ คือ ความเข้าใจความหมายในสิ่งนั้น ได้แก่

1. การแปล แปลจากสิ่งหนึ่งไปสู่สิ่งหนึ่งโดยการรักษาความหมายเดิมไว้

2. การตีความหมาย การเรียบเรียง อธิบายใหม่ให้เข้าใจง่ายขึ้น

3. การขยายความหมาย ขยายความข้อมูลให้ไกลกว่าเดิม

ขั้นที่ 3 การนำไปใช้ คือ การนำสาระสำคัญต่างๆ ไปใช้จริง

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ คือ การขยายเรื่องราวออกเป็นส่วนๆ ได้แก่

1. วิเคราะห์ส่วนประกอบต่างๆ

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น

ขั้นที่ 5 การสังเคราะห์ คือ การรวบรวมส่วนประกอบเข้าด้วยกัน เช่น

1. การกระทำที่เกี่ยวกับแผนงานหรือเสนอวิธีการต่างๆ

2. การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ

ขั้นที่ 6 การประเมินผล คือการตัดสินคุณค่าสิ่งที่กำหนดความมุ่งหมายไว้ โดยใช้หลักเกณฑ์

ที่แน่นอน เช่น

1. การตัดสินใจโดยอาศัยเหตุการณ์ภายในสิ่งนั้น

2. การตัดสินใจโดยอาศัยเหตุการณ์ภายนอกพิจารณา

ดังนั้น ความรู้ คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นและผลิต ความคิด ความเชื่อ โดยใช้ข้อเท็จจริง

ข้อคิดเห็น ซึ่งแสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่างๆ กระบวนการของการเรียนรู้จะเริ่มจากระดับต่ำไปถึงระดับที่สูงขึ้น โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่ผู้ผลิตได้กำหนดความมุ่งหมายไว้

1.2 ประเภทของความรู้

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2548, หน้า 56) ได้แบ่งความรู้ออกเป็น 5 สำนักใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. เหตุผลนิยม (Rationalism) คือ พวกที่ถือว่าความรู้ที่แท้จริงต้องมีเหตุผล ทุกคนมีเหตุผล และสามารถเข้าถึงความรู้ได้ด้วยตัวเอง เหตุผลเท่านั้นที่จะใช้พิสูจน์ความรู้ได้ครบถ้วนสมบูรณ์
2. ประจักษ์นิยม (Empiricism) คือ พวกที่ถือว่าความรู้ที่แท้จริงต้องเกิดมาจากประสบการณ์ของประสาทสัมผัสแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ความรู้ทุกๆ แบบที่จิตได้รับย่อมมาจากภายนอกทั้งสิ้น
3. ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) คือ พวกที่ถือว่าความรู้ที่แท้จริงนั้นต้องสามารถนำมาเอามาปฏิบัติได้ ความคิดที่ไม่สามารถเอาไปใช้อะไรไม่ได้ ไม่มีความหมาย แนวความคิดแบบนี้จัดเป็นแนวความคิดของพวกอเมริกัน
4. สหัชญาณนิยม (Intuitionism) คือ พวกที่ถือว่าความรู้ที่แท้จริงนั้นคือความรู้ที่เกิดขึ้นในใจของมนุษย์ขึ้นมาเองโดยทันทีทันใด เป็นประสาทสัมผัส มโนภาพ คล้ายๆ กับตรัสรู้ขึ้นมาเอง ถ้าเปรียบกับการ์ตูนก็คือรูปหลอดไฟแวบขึ้นมาตัวเอง จะเข้าใจเรื่องนั้น ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจนโดยไม่ต้องอาศัยเหตุผลทางตรรก ตามภาษาของนิยายเซนก็เรียกสภาวะเช่นนี้ว่า “ซาโตริ”
5. สงสัยนิยม (Skepticism) คือ พวกที่ถือว่าความรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นจากความกังขา สงสัย ไม่เชื่อ

1.3 การวัดระดับความรู้

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2548, หน้า 20-22) ได้แบ่งระดับความรู้ออกเป็น 6 ระดับ คือ

1. วัดความจำ (Memory) เป็นการวัดระดับพื้นฐานซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะหากความจำไม่ดีแล้วการที่ทำอะไรก็จะเป็นไปได้ยาก
2. วัดความเข้าใจ (Understanding) เป็นการวัดความกระจ่างในสิ่งที่จำได้แล้ว เช่น เข้าใจว่าการคูณก็คือการบวกเลขทางลัดนั่นเอง
3. วัดการนำไปประยุกต์ใช้ (Application) การนำเอาความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ที่พลิกแพลงออกไปจากที่เคยเจอมา ความสามารถในการโยงความสัมพันธ์ในความรู้ชนิดต่างๆ เป็นการทดสอบการนำไปประยุกต์ใช้
4. วัดความสามารถในการวิเคราะห์ (Analysis) ทดสอบความสามารถในการแยกแยะสิ่งต่างๆ การวิเคราะห์สิ่งที่เป็นรูปธรรมนั้นตามธรรมดาที่ยากอยู่แล้ว ทว่าการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นนามธรรมก็จะยิ่งยากขึ้นไปอีก
5. วัดความสามารถในการสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นการทดสอบความสามารถในการใช้จินตนาการ คล้ายคลึงกับความรู้พื้นฐานที่ใช้ในวิชาประวัติศาสตร์ การทดสอบระดับนี้จึงมีความ

สำคัญกับการใช้จินตนาการมากที่สุด เป็นการยากกว่าการวิเคราะห์ เพราะการสังเคราะห์เป็นสถานการณ์ที่ต้องวิเคราะห์โดยที่มีข้อมูลไม่เพียงพอต้องจินตนาการแสวงหามาให้สมบูรณ์มากที่สุด

6. วัดความสามารถทางการประเมิน (Evaluation) ในการทดสอบในระดับนี้เป็นการทดสอบที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถของความจำ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้ามาประเมิน กล่าวคือ ต้องใช้ความสามารถทั้งห้าขั้นมาใช้ในการประเมินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ดังนั้น ความรู้ที่ผู้วิจัยศึกษาจึงเป็นความรู้ที่ได้มาจากการวัดระดับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งจากการวัดระดับความรู้ของของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในสังกัดทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา ตามหลักสิทธิมนุษยชนนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งเกณฑ์ระดับความรู้ของเจ้าหน้าที่ว่ามีความรู้อยู่ในระดับสูง ระดับปานกลาง ระดับต่ำในแต่ละด้าน มากน้อยเพียงใดซึ่งผลจากการวัดระดับพื้นฐานความรู้นี้จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ตามหลักสิทธิมนุษยชนต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ

2.1 ความหมายเกี่ยวกับทัศนะ

ความหมายเกี่ยวกับทัศนะ มีความหมายไว้หลายประการดังนี้

งามตา วนิทานนท์ (2534, หน้า 215) ให้ความหมายทัศนะว่าเป็นลักษณะจิตประเภทหนึ่งของบุคคล เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในเชิงประมาณค่าต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะของประโยชน์หรือโทษ ซึ่งทำให้มีความรู้สึกไปในทางชอบหรือพอใจมากน้อยต่อสิ่งนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทัศนะก็คือ ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ โดยใช้อารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมที่จะแสดงออกมาในอย่างใดอย่างหนึ่ง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2518, หน้า 4) ให้ความหมายทัศนะว่าเป็นลักษณะของความพร้อมในการกระทำของบุคคลต่อสิ่งใด บุคคลใด ซึ่งความพร้อมนั้นจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อสิ่งนั้นบุคคลนั้นว่าชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร

ชาย เสวิกุล (2517, หน้า 71) กล่าวว่า ทัศนะ คือ ความคิดในการยอมรับหรือไม่ยอมรับต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่จะปลูกฝังอยู่ในใจหลังจากได้รับการสั่งสอนให้ชอบหรือเกลียด ยอมรับหรือไม่ยอมรับในสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นเวลายาวนาน หรือเกิดจากการได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง และต้องเป็นประสบการณ์ที่ได้รับอย่างรุนแรงหรือได้รับบ่อยครั้งจนฝังใจ

ที่จะยอมรับทัศนะนั้น ทัศนะนั้นเกิดจากการเรียนรู้ ดังนั้น ในแต่ละบุคคลทัศนะนั้นจึงมีความแตกต่างกันไปตามที่ได้เรียนรู้มา

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520, หน้า 3) ให้ความหมายว่า ทัศนะนั้นเป็นลักษณะของการแสดงความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสถานการณ์

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ (2540, หน้า 30 - 31) กล่าวว่า ทัศนคติ หรือบางทีเรียกว่า เจตคตินั้นเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งนั้น การที่บุคคลจะมีทัศนคติอย่างไรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ปกติจะเกิดขึ้นจากสิ่งต่อไปนี้

1. เกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมในสังคม
2. เกิดจากประสบการณ์ของตนเองที่ได้พบมาโดยตรง
3. เกิดจากความรู้สึกที่ได้จากการคิดพิจารณาตามประสบการณ์ของตนเอง
4. เกิดจากการยอมรับสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดี เห็นว่างาม แล้วรับมาเป็นความรู้สึกของตนเอง

ตนเอง

ปิยะธิดา คล้ายพงษ์พันธ์ (2540, หน้า 10) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เกิดจากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือวัตถุใดวัตถุหนึ่งของบุคคล อันมีแนวโน้มที่จะทำให้บุคคลแสดงปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นๆ ในลักษณะสนับสนุนหรือปฏิเสธ

ศุภกนิษฐ์ พลไพรินทร์ (2540, หน้า 79) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง การประเมินค่าความรู้สึก ความคิดเห็นหรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันมีพฤติกรรมที่แสดงออกว่าเห็นด้วยไม่เห็นด้วย หรือรู้สึกเฉยๆ ต่อสิ่งต่างๆ ในสังคม อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์โดยตรงหรือทางอ้อมกับสิ่งนั้น ปกติบุคคลจะมีทัศนคติในทางที่ดีต่อสิ่งที่เห็นด้วย และทัศนคติในทางที่ไม่ดีต่อสิ่งที่ไม่เห็นด้วย

อัลพอต (Alpot) (วุฒิ พงศ์ชัชวาล, 2533, หน้า 33) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาวะของความพร้อมของจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์และสภาวะความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ

นิวคอม (Newcom) (พิมพ์ใจ สายวิภู, 2541, หน้า 15) กล่าวว่า ทัศนคติของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับ อาจแสดงออกมาทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะ คือ

1. ทัศนคติทางบวก แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วย หรือชอบจะทำให้บุคคลอยากจะทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น
2. ทัศนคติทางลบ แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ และไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ จะทำให้บุคคลอยากจะทำ อยากจะได้ออกห่างไกลสิ่งนั้น

ชาร์เวอร์ (Shaver, 1977, p.796) กล่าวว่า ทักษะ หมายถึง สภาพความพร้อมของจิตใจ และประสาทซึ่งเกิดจากการได้รับประสบการณ์อันมีผลโดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลต่อ สรรพสิ่งและสถานการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น

2.2 องค์ประกอบของทักษะ

ชาร์เวอร์ (Shaver, 1977, p.797) กล่าวว่า ทักษะ (Attitude) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนอง ต่อบุคคลสิ่งของหรือสภาพการณ์ต่างๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งทักษะประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านความคิด หมายถึง การรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับ แสดงออกมาใน แนวความคิดที่ว่าสิ่งใดถูกต้องและสิ่งใดไม่ถูกต้อง
2. ด้านความรู้สึก หมายถึง ลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่สอดคล้องกับความคิด เช่น ถ้าบุคคลมีความที่ดีต่อสิ่งใดก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย จึงแสดงออกมาในรูปของความรู้สึก ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ
3. ด้านพฤติกรรม หมายถึง ความพร้อมที่จะกระทำเป็นผลเนื่องมาจากความคิดและ ความรู้สึก ซึ่งจะออกมาในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ การปฏิบัติหรือการไม่ปฏิบัติ

2.3 ประโยชน์ของทักษะ

ชาร์เวอร์ (Shaver, 1977, p.798) กล่าวถึงประโยชน์ของทักษะไว้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยการจัดระบบสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว
2. ช่วยให้ผู้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งนำความไม่ พอใจมาสู่ตัว
3. ช่วยในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งการมีปฏิกิริยาตอบโต้หรือ กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกไป ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้หรือเป็นบำเหน็จจาก สิ่งแวดล้อม
4. ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งนำความพอใจมาให้บุคคล นั้น ในส่วนที่ช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้น ดังจะเห็นจากในกลุ่มของบุคคลที่มีทักษะที่ เหมือนกันนั้นมักเข้ากันได้ง่าย เช่น บุคคลที่มีทักษะไปในทางที่ชอบกีฬาฟุตบอลยิ่งจะทำตัวสนิท สนมกันได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นต้น

ทักษะของบุคคลย่อมแสดงความรู้สึกอารมณ์ต่อสิ่งเร้าเกิดเป็นการปฏิบัติ เช่น เรามีทักษะ ที่ดีต่อกีฬา เราก็จะเกิดความรู้สึกว่ากีฬาเป็นสิ่งที่ดีทำให้ร่างกายแข็งแรง มีเพื่อนเยอะเราก็จะชอบ กีฬา ตรงข้ามถ้าเรามีทักษะต่อกีฬาในด้านลบ เราจะเกิดความรู้สึกว่ากีฬาเป็นสิ่งที่ทำให้เหน็ดเหนื่อย เสียเวลา ทำให้สิ้นเปลือง เราก็จะไม่ชอบเล่นกีฬา เช่นเดียวกับการปฏิบัติงาน ถ้าบุคคลมีทักษะต่อ

งานในด้านบวกจะทำให้งานที่ปฏิบัตินั้นเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีทัศนคติต่องานในด้านลบจะทำให้งานด้อยประสิทธิภาพลงไป อย่างไรก็ตามการที่บุคคลจะมีทัศนคติในด้านบวกหรือต่อสิ่งใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ รวมทั้งสภาวะแวดล้อมด้วย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปความหมายทัศนคติว่าเป็นความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลในด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็นและความจริงที่มีต่อสิ่งต่างๆ โดยอาจเป็นไปในเชิงบวกหรือเชิงลบ และพร้อมที่จะแสดงออกมาตลอดเวลา บุคคลอาจมีทัศนคติที่แตกต่างกันซึ่งเกิดจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการรับรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา รวมทั้งทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

3.1 ความหมายและขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพ

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ (2543, หน้า 21 - 22) กล่าวว่า “สิทธิ” (Right) คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิทางนี้กรรมสิทธิ์ ฯลฯ เป็นต้นว่า อำนาจที่กฎหมายรับรองให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน เช่น เรียกร้องให้บุคคลอื่นชำระเงินให้หรือซ่อมแซมกำแพงบ้านให้ ซึ่งกรรมสิทธิ์ในบ้านหลังหนึ่ง แท้ที่จริงก็คืออำนาจของผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านหลังนั้นในอันที่จะใช้สอยบ้านหลังนั้น ใช้ประโยชน์จากบ้านหลังนั้น จำหน่ายจ่ายโอนบ้านหลังนั้นและห้ามมิให้ผู้อื่นเข้าไปในบ้านหลังนั้น และใช้บ้านหลังนั้นด้วยประการใดๆ โดยมีขอบนั้นเองหรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เรียกร้องให้ผู้ที่ขายกิจการให้ละเว้นจากการประกอบกิจการอย่างเดียวกันกับที่ขายให้แก่ตนในเมืองเดียวกันแข่งกับตน

ส่วน “เสรีภาพ” (Liberty) นั้น ได้แก่ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่นและภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บุคคลจึงมีเสรีภาพอยู่ตราบนานเท่าที่ตนไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ กล่าวโดยสรุป เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง ดังนั้น เสรีภาพจึงแตกต่างกับสิทธิ ซึ่งเป็นอำนาจที่บุคคลใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น โดยการเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นประโยชน์แก่ตน แม้ว่ากฎหมายได้รับรองเสรีภาพอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่บุคคลย่อมมีผลก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่นด้วยเหมือนกัน แต่หน้าที่ที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นอันเนื่องมาจากการที่กฎหมายรับรองเสรีภาพให้แก่บุคคลคนหนึ่งนี้เป็นแต่เพียงหน้าที่ที่จะต้องเคารพเสรีภาพของตน

ผู้ทรงเสรีภาพคงมีอำนาจตามกฎหมาย แต่เพียงที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นละเว้นจากการรบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของตนเท่านั้น หากได้มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นการส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตน หรือเอื้ออำนวยให้ตนใช้เสรีภาพได้สะดวกขึ้นไม่

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าสิทธิกับเสรีภาพแม้จะคล้ายคลึงกันในข้อที่ว่าต่างก็เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล แต่ก็แตกต่างกันในข้อสาระสำคัญอันมีอาจมองข้ามเสียได้ กล่าวคือ สิทธิเป็นอำนาจที่บุคคลใช้ในความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตน แต่เสรีภาพเป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำและที่จำไม่กระทำในสิ่งที่ตนไม่ประสงค์จะกระทำ และแม้การมีอำนาจดังกล่าวจะมีผลก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่นหน้าที่นั้นก็เป็นแต่เพียงหน้าที่ที่จะต้องละเว้นจากการกระทำใดๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขาเท่านั้น การเปรียบเทียบสิทธิในการรับรู้ข้อมูลหรือข่าวสารในความครอบครองของหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น น่าจะแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิทธิกับเสรีภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ได้มีการใช้คำว่าและคำว่าเสรีภาพรวมๆ กันไป เช่น เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์รวมๆ กันไปว่า “สิทธิมนุษยชน” ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่บุคคลรวมๆ กันว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” อย่างไรก็ตาม พึงระลึกไว้เสมอว่าสิ่งที่เรียกว่า “สิทธิมนุษยชน” ก็คือ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” ก็คือ ส่วนใหญ่แล้วหาใช่สิทธิโดยแท้ ซึ่งเป็นอำนาจของบุคคลที่จะเรียกร้องให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตนไม่ แต่จะเป็น “สิทธิในเสรีภาพ” กล่าวคือ เป็นอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางของรัฐนั่นเอง

3.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2549, หน้า 382) กล่าวว่า การบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นการตัดสินใจของผู้ร่างหรือผู้จัดทำรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสถานะของมนุษย์ภายในสังคม โดยพยายามประนีประนอมระหว่างเสรีภาพอย่างกว้างขวางของปัจเจกชนกับความจำเป็นของประชาคมที่จะต้องมีการระเบียบแบบแผน ปัจเจกบุคคลจะต้องมีความสัมพันธ์กับประชาคมและมีความผูกพันต่อประชาคม ในขณะเดียวกัน ประชาคมก็ไม่อาจล่วงล้ำเข้าไปในส่วนที่เป็นคุณค่าในตัวของปัจเจกบุคคลหรืออาจกล่าวได้ว่าบุคคลย่อม “อยู่ในสังคมอย่างเป็นตัวของตัวเอง” นั่นเอง

อุดม รัฐอมฤต, นพนิต สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ (2542, หน้า 88) กล่าวว่า ประเภทของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ทั้งโดยชัดแจ้ง และโดยปริยาย อาจจำแนกประเภทโดยอาศัยหลักเกณฑ์ต่างๆ กัน เช่น จำแนกตามวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแห่งสิทธิและเสรีภาพ จำแนกตามการเกิดแห่งสิทธิและเสรีภาพและสิทธิและเสรีภาพจำแนกตามอาการที่ใช้ ดังนี้

1. สิทธิและเสรีภาพสิทธิและเสรีภาพจำแนกตามเนื้อหา โดยอาศัยการพิจารณาวัตถุประสงค์แห่งสิทธิและเสรีภาพอาจจำแนกสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญออกเป็น 6 ประเภท คือ

- 1.1 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล
- 1.2 สิทธิและเสรีภาพในทางความคิดและการแสดงออก
- 1.3 สิทธิและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจและสังคม
- 1.4 สิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม
- 1.5 สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง
- 1.6 สิทธิและเสรีภาพในการที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

2. สิทธิและเสรีภาพจำแนกตามการเกิด โดยการพิจารณาจากการเกิดของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญรับรองแล้ว สามารถแยกออกได้ 2 ประเภท คือ

2.1 สิทธิและเสรีภาพที่ถือกันว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิด ตามปรัชญาเชิงอุดมคติของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน

2.2 สิทธิพลเมือง เป็นสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐ โดยเหตุผลของเรื่องแล้วสิทธิพลเมืองจะมีได้เฉพาะภายหลังเวลาที่เกิดรัฐขึ้นแล้ว และถือกันว่าสิทธิพลเมืองเป็นสิทธิและเสรีภาพที่สืบเนื่องมาจากสิทธิมนุษยชน เนื่องจากว่าสิทธิพลเมืองเป็นวิธีการที่ราษฎรจะได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนได้อย่างมั่นใจวิธีหนึ่ง

3. สิทธิและเสรีภาพจำแนกตามอาการที่ใช้ สามารถแยกได้ 2 ประเภท คือ

3.1 สิทธิและเสรีภาพในทางความคิด ถือได้ว่าเป็นสิทธิและเสรีภาพที่มีลักษณะสมบูรณ์ และเป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การกระทำหรือละเว้นการกระทำของรัฐประการใดๆ อันจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ย่อมไม่สามารถกระทำได้

3.2 สิทธิและเสรีภาพในการกระทำ เป็นสิทธิและเสรีภาพในอันที่จะเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามที่ได้คิดและตกลงใจเอาไว้ ดังนั้น จึงได้แก่บรรดาสหสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายประการอื่น นอกเหนือไปจากสิทธิและเสรีภาพในทางความคิดนั่นเอง ซึ่งการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวอาจจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือสังคมได้ไม่มากนัก ดังนั้น

รัฐจึงต้องจัดระเบียบแห่งการใช้สิทธิประเภทนี้ของราษฎร เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้ไปในทางที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นหรือต่อประโยชน์ส่วนรวม

ไพศาล ภูไพบูลย์, อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม (2556, เว็บไซต์) ให้ความหมายของสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ ไว้ดังนี้

สิทธิ หมายถึง สิ่งที่ไม่รูปร่าง ซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรือเกิดขึ้นโดยกฎหมาย เพื่อให้มนุษย์ได้รับประโยชน์และมนุษย์จะเป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเอง โดยไม่มีผู้บังคับได้ เช่น สิทธิในการกิน การนอน แต่สิทธิบางอย่างมนุษย์ได้รับโดยกฎหมายกำหนดให้มี เช่น สิทธิในการมีการใช้ทรัพย์สิน สิทธิในการร้องทุกข์เมื่อตนถูกกระทำละเมิดกฎหมาย เป็นต้น

เสรีภาพ หมายถึง การใช้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างอิสระ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น ซึ่งหากผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ก็ย่อมถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

หน้าที่ หมายถึง การกระทำหรือการละเว้นการกระทำเพื่อประโยชน์โดยตรงของการมีสิทธิหน้าที่เป็นสิ่งที่บังคับให้มนุษย์ในสังคมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายบัญญัติไว้ จะไม่ปฏิบัติตามไม่ได้ ส่วนสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอยู่แต่จะใช้หรือไม่ก็ได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนชาวไทยไว้ ดังนี้

1. สิทธิของปวงชนชาวไทย

1.1 สิทธิในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วนตัว ชาวไทยทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว

1.2 สิทธิของนุรักษ์พื้นฟูจารีตประเพณี บุคคลในท้องถิ่นและชุมชนต้องช่วยกันอนุรักษ์พื้นฟูจารีตประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

1.3 สิทธิในทรัพย์สิน บุคคลจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของตนและการสืบทอดมรดก

1.4 สิทธิในการรับการศึกษาอบรม บุคคลย่อมมีความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

1.5 สิทธิในการรับบริการทางด้านสาธารณสุขอย่างเสมอภาคและได้มาตรฐานสำหรับ ผู้ยากไร้จะได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

1.6 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองโดยรัฐ เด็กเยาวชน สตรี และบุคคลในสังคมที่ได้รับการปฏิบัติอย่างรุนแรงและไม่เป็นธรรมจะได้รับการคุ้มครองโดยรัฐ

1.7 สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ เช่น บุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปีและรายได้ไม่พอต่อการยังชีพ รัฐจะให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

1.8 สิทธิที่จะได้สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยรัฐจะให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะแก่บุคคลในสังคม

1.9 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชน ในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

1.10 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นอย่างเปิดเผย เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะมีผลต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนส่วนรวม หรือเป็นส่วนได้ส่วนเสียของบุคคลซึ่งมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง

1.11 สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์โดยได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันควร ตามบทบัญญัติของกฎหมาย

1.12 สิทธิที่บุคคลสามารถฟ้องร้องหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรของรัฐที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบการกระทำหรือละเว้นการกระทำตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในหน่วยงานนั้น

2. เสรีภาพของปวงชนชาวไทย

2.1 เสรีภาพในเคหสถาน ชาวไทยทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองในการอาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานของผู้อื่นโดยปราศจากการยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการเข้าไปตรวจค้นเคหสถานโดยไม่มีหมายค้นจากศาลย่อมทำไม่ได้

2.2 เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักรหรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้

2.3 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นจะจำกัดแก่บุคคลชาวไทยไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

2.4 เสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งการกระทำต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลนั้นจะกระทำมิได้

2.5 เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิกาย ลัทธิ ความเชื่อทางศาสนา และเสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน โดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมเป็นเสรีภาพของประชาชน

2.6 เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อคุ้มครองประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเมื่อประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือระหว่างประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

2.7 เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม สหพันธ์ สหองค์กร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพต่างๆ เหล่านี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือป้องกันการผูกขาดในทางเศรษฐกิจ

2.8 เสรีภาพในการรวมตัวจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.9 เสรีภาพในการประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะทำได้ โดยอาศัยกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศและเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันทางการค้า

3. หน้าที่ของประชาชนชาวไทย

3.1 บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.2 บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

3.3 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุผลอันควร ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

3.4 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ โดยรับราชการทหาร

3.5 บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีให้รัฐ

3.6 บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม ปกป้องและสืบสานวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.7 บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชน

4. แนวทางการปฏิบัติตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

4.1 เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นส่วนตัว เป็นต้น

4.2 รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง เช่น การรักษาสิทธิในการเลือกตั้งเพื่อป้องกันไม่ให้มีการซื้อสิทธิขายเสียง

4.3 รณรงค์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และปลูกฝังแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนให้แก่ชุมชนหรือสังคมตามสถานภาพและบทบาทที่ตนพึงกระทำได้ เช่น ให้ความรู้กับสมาชิกครอบครัว จากนั้นจึงค่อยๆ ขยายไปยังสถาบันอื่นๆ ในสังคม เช่น สถานศึกษา เป็นต้น

4.4 ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานขององค์กรที่ปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

4.5 การปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวไทยตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเสียภาษีให้รัฐเพื่อนำเงินนั้นมาพัฒนาประเทศ การเข้ารับราชการทหาร เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ หรือการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ได้คนดีเข้าไปบริหารบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

4.6 ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สามารถทำได้โดยการให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารการทุจริตของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งประจำเขต

5. ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543, หน้า 47) กล่าวว่า ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ อาจจำแนกตามการกำเนิดออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. สิทธิมนุษยชน (Human rights) สิทธิประเภทนี้ หมายถึง สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งให้ความคุ้มครองแก่ทุกๆ คน โดยมิได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในขอบเขตอำนาจรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น และอำนาจรัฐเข้าไปถึงบุคคลนั้น ก็ย่อมจะได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้นด้วย

2. สิทธิพลเมือง (Citizen rights) สิทธิประเภทนี้ เป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่อยู่ในฐานะพลเมืองของรัฐเท่านั้น ถือเป็นสิทธิของคนในชาตินั้นๆ ที่จะได้รับประโยชน์จากสิทธิที่รัฐดังกล่าวรับรองไว้ ซึ่งจะมากหรือน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับว่ารัฐนั้นๆ จะกำหนดกรอบที่จะให้ความคุ้มครองหรือมอบสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวให้แก่พลเมืองในรัฐเท่าใด

การแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพโดยพิจารณาจากผู้ทรงนี้ โดยแท้จริงแล้วเป็นพิจารณาจากเนื้อหาของสิทธิว่า สิทธิใดควรจะให้กับบุคคลทุกคน และสิทธิใดควรจะจำกัดให้เฉพาะพลเมืองของ

ชาตินั้นเท่านั้น ซึ่งการแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพนี้จะนำไปสู่การแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองของชาติออกจากสิทธิมนุษยชน หรืออาจกล่าวว่าเป็นการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองของสิทธิแต่ละประเภทนั่นเอง

6. การอ้างสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

อุดม รัฐอมฤต, นพนิติ สุริยะ และ บรรเจิด สิงคะเนติ (2542, หน้า 90) กล่าวว่า การอ้างสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ถ้ามีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล บุคคลนั้นจะดำเนินการเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้อย่างไรบ้าง จะสามารถนำคดีมาสู่ศาลเพื่อขอให้ศาลแก้ไขเยียวยาได้เพียงใด แม้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 28 วรรคสองจะบัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้” แต่กลับปรากฏว่ารัฐธรรมนูญมิได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการใช้สิทธิทางศาลเพื่อขอให้ศาลเยียวยาแต่อย่างใด ทำให้เกิดเป็นปัญหาว่าศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลอื่นจะรับคดีที่บุคคลอ้างว่าตนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพได้เพียงใด อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 284 ได้มีการบัญญัติเป็นการเพิ่มเติมสาระสำคัญไว้ กล่าวคือ เรื่องใดที่รัฐธรรมนูญมีการบัญญัติไว้ แต่ไม่มีกฎหมายบัญญัติในรายละเอียดก็ตาม บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลได้โดยตรง แต่เมื่อใดที่มีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น ตามรัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบัน ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิของประชาชนในการนำคดีละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้น ประชาชนสามารถที่จะดำเนินการเสนอเรื่องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ โดยนำคดีมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง

7. สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพไว้ในหมวดที่ 3 ตั้งแต่มาตรา 26 ถึงมาตรา 65 ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 26 ถึงมาตรา 69 จากการที่รัฐเสรีประชาธิปไตยจัดทำรัฐธรรมนูญของตน โดยได้รับแรงบันดาลใจจากลัทธิปัจเจกชนนิยม โดยสอนว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรีและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมจะปรากฏตัวออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในรูปของความสามารถของมนุษย์ในอันที่จะกำหนดชะตากรรมของตนได้ด้วยตนเอง

วรพจน์ วิสรุตพิชญ์ (2543, หน้า 7) กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนจะมีความสามารถเช่นนี้ได้ อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อแต่ละคนมี “แดนแห่งเสรีภาพ” ภายในแดนแห่งเสรีภาพนี้ แต่ละคนจะคิดหรือกระทำการใดๆ ก็ได้อย่างอิสระปลอดจากการแทรกแซงตามอำเภอใจของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ของผู้ปกครอง ดังนั้น รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทุกรัฐจึงได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพด้านต่างๆ ให้แก่ราษฎร เพื่อให้ราษฎรแต่ละคนใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นพัฒนาบุคลิกภาพแห่งตนทั้งในทางกายและในทางจิตใจได้ตามใจปรารถนา

สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ให้แก่ราษฎรนี้ อาจจำแนกออกเป็นประเภทของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น จำแนกตามวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแห่งสิทธิและเสรีภาพ จำแนกตามการเกิดแห่งสิทธิและเสรีภาพ และจำแนกตามอาการการใช้สิทธิและเสรีภาพนั่นเอง

8. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ดังที่ พรชัย เลื่อนฉวี (2546, หน้า 129) กล่าวว่า ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 18 ฉบับ ซึ่งหลายฉบับมีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ แต่ก็มีหลายฉบับที่ปราศจากหลักประกันสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ทั้งยังมีกรณีลิดรอนสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานบางประการ โดยผู้มีอำนาจรัฐ ซึ่งภายหลังที่มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก็ได้บัญญัติหลักการสำคัญเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสิทธิและเสรีภาพนั้น เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ คือ พอสรุปได้ดังนี้

- 8.1 การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 8.2 ความเสมอภาค
- 8.3 สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย
- 8.4 ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง
- 8.5 ความคุ้มครองจากข้อสันนิษฐานในคดีอาญาว่าไม่มีความผิด
- 8.6 สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและความเป็นอยู่ส่วนตัว
- 8.7 เสรีภาพในเคหสถาน
- 8.8 เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่
- 8.9 เสรีภาพในการสื่อสาร
- 8.10 เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิิกาย ลัทธิทางศาสนา
- 8.11 เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน
- 8.12 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

- 8.13 เสรีภาพในทางวิชาการ
- 8.14 เสรีภาพในการศึกษาอบรม
- 8.15 เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธ
- 8.16 เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชนหรือหมู่คณะอื่น
- 8.17 สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
- 8.18 เสรีภาพในพรรคการเมือง
- 8.19 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน การสืบมรดก และการได้รับค่าเวนคืน
- 8.20 เสรีภาพในการประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพและการแข่งขัน โดยเสรี
- 8.21 ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน
- 8.22 สิทธิรักษาพยาบาลฟรี
- 8.23 สิทธิเด็กและเยาวชน
- 8.24 สิทธิคนชราอายุเกิน 60 ปี
- 8.25 สิทธิผู้พิการหรือทุพพลภาพ
- 8.26 สิทธิที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี
- 8.27 สิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 8.28 สิทธิผู้บริโภค
- 8.29 สิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วยราชการ
- 8.30 สิทธิได้รับข้อมูลในกิจกรรมที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยคุณภาพชีวิต
- 8.31 สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครอง
- 8.32 สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์
- 8.33 สิทธิในการฟ้องหน่วยราชการ
- 8.34 สิทธิในการต่อต้านการล้มล้างของระบอบประชาธิปไตย

9. ผลของสิทธิและเสรีภาพ ดังที่ พรชัย เลื่อนฉวี (2546, หน้า 130) กล่าวว่า เมื่อปวงชนชาวไทยมีสิทธิเสรีภาพจำนวนมาก คำถามที่จะมีตามมาก็คือ สิทธิเสรีภาพนี้จะเป็นจริงได้เพียงใด ประเด็นนี้เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า เมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ก็

แสดงเป็นนัยตรงกันข้ามว่ารัฐมีหน้าที่ต้องเอื้ออำนวยให้เป็นไปได้ตามสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในแง่รัฐมีหน้าที่ 2 ประการ คือ 1) หน้าที่กระทำการ หน้าที่ของรัฐในการกระทำการนี้ หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญประการใด รัฐต้องมีหน้าที่จัดการให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น สมดังที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น สิทธิของคนชราตามรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการช่วยเหลือคนชราให้ยังชีพได้ เป็นต้น อนึ่ง ถ้ารัฐไม่ทำหน้าที่ข้างต้น ประชาชนสามารถบังคับให้รัฐกระทำการตามหน้าที่ เพื่อให้สิทธิของตนสมประโยชน์ได้ 2) หน้าที่งดเว้นกระทำการ หน้าที่ของรัฐในการงดเว้นกระทำการนี้ หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำการใด บุคคลนั้นย่อมมีอิสระในการกระทำนั้น โดยรัฐมีหน้าที่ที่จะงดเว้นการกระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงเสรีภาพดังกล่าว เช่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ รัฐ (เจ้าหน้าที่ของรัฐ) จะต้องงดเว้นไม่กระทำการใดอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการชุมนุม

10. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้น มีวิวัฒนาการที่ผันแปรไปตามยุคสมัยแห่งการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นๆ เมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันขึ้น ก็ได้มีการเพิ่มบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า และปรับปรุงสิทธิต่างๆ ของประชาชนที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งยังมีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวแทรกไว้ในหมวดอื่นๆ อีกหลายมาตราด้วย และนอกจากบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพแล้ว ยังได้กำหนดถึงบทบัญญัติอีกจำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักประกัน และข้อจำกัดในการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย

นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2556, เว็บไซต์) กล่าวว่า “สิทธิและเสรีภาพ” และคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้น ในสังคมประชาธิปไตย ถือว่าเป็นคำที่คนทั่วไปคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะคำดังกล่าวมักจะถูกนำมาอ้างหรือกระทำการหรือห้ามมิให้ผู้อื่นกระทำการ รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐกระทำการหรือโต้แย้งการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของรัฐ คำว่าสิทธิและเสรีภาพ และคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถือเป็นคำที่มีความสำคัญต่อพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในเบื้องต้นสำหรับการศึกษาเรื่อง สิทธิและเสรีภาพ กับหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่สังคมและประเทศต่างๆ ยึดถือ แต่จะมีผลในทางปฏิบัติหรือเป็นจริงได้อย่างน้อยก็ต้องตราเป็นกฎหมายทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง และระเบียบข้อบังคับให้มี

การเคารพ ค่าประกันสิทธิมนุษยชนประการต่างๆ อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นของคนในสังคม เพื่อสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและรวมถึงการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการนำเอาหลักการและบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาใช้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานราชทัณฑ์ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เป็นตัวแทนของกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องขังอย่างเข้มงวด

4. หลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง

4.1 สิทธิของผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

สิทธิผู้ต้องขัง หมายถึง สิทธิของผู้ต้องขังที่จะได้รับขณะอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน แบ่งสิทธิออกเป็น 2 ประเภท คือ สิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังจะได้รับและสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับ (โสภณ ธิติธรรมพฤษ, 2542, หน้า 55)

1. สิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังจะได้รับ มีดังต่อไปนี้
  - 1.1 การเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอก
  - 1.2 การส่งจดหมายถึงญาติมิตร
  - 1.3 ได้รับสิทธิรับประทานอาหารส่วนตัว
  - 1.4 การใช้จ่ายเงินส่วนตัว
  - 1.5 การร่วมสนุกรื่นเริงในการดนตรี และนำเครื่องดนตรีเข้าไปเล่นในเรือนจำ
  - 1.6 การนำเครื่องหลับนอนส่วนตัวมาใช้ในเรือนจำ
  - 1.7 เสรีภาพในการพักผ่อนในเรือนจำ
  - 1.8 การใช้ห้องสมุดในเรือนจำ
  - 1.9 ผ่อนผันให้มีสมุดและเครื่องเขียนไว้ส่วนตัว
  - 1.10 การเข้าร่วมรับฟังคำอบรมจากเจ้าพนักงานเรือนจำ
2. สิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังอาจจะได้รับ
  - 2.1 ให้ความสะดวกในเรือนจำ ตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ
  - 2.2 การเลื่อนชั้น
  - 2.3 การตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ
  - 2.4 ลาไม่เกิน 4 วัน ในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ใช้ในการเดินทางเข้าด้วยกัน
  - 2.5 พักการลงโทษตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนด

2.6 ลดวันต้องโทษจำคุกเดือนละไม่เกิน 5 วัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

4.2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กรมราชทัณฑ์ได้สั่งการให้เรือนจำและทัณฑสถานยึดถือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และตามหลักสิทธิมนุษยชน ดังนี้ (ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา, 2556, เว็บไซต์)

1. การลงโทษผู้ต้องขังให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตามระเบียบโดยเคร่งครัด ก่อนลงโทษต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงข้อกล่าวหา ข้อแก้ตัว และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำต้องตรวจสอบได้ โดยบุคคลจากหน่วยงานภายนอก

2. การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานเรือนจำควรใช้ดุลยพินิจโดยชอบธรรม ภายใต้กฎหมายและไม่เกินขอบเขต

3. การตรวจค้นผู้ต้องขังต้องใช้ดุลยพินิจ ไม่ควรล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น และด้วยวิธีการที่จะก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของผู้ถูกตรวจค้น โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิง

4. การใช้เครื่องพันธนาการ ต้องพิจารณาใช้ด้วยความเป็นธรรม มีการแยกประเภทผู้กระทำความผิด มีเหตุผลความจำเป็นที่เหมาะสม ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

5. การใช้แรงงานผู้ต้องขัง ให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ควรให้ผู้ต้องขังทำงานที่น่ารังเกียจหรือเสี่ยงอันตราย ให้คำนึงถึงสุขภาพเป็นสำคัญ ต้องมีเครื่องป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น และต้องมีการตรวจสอบสุขภาพอนามัยให้มีความพร้อมในการทำงานด้วย

6. การทำงานของผู้ต้องขังที่มีผลประโยชน์ตอบแทน ควรมีการจัดสรรรางวัลปันผลอย่างเป็นธรรม และให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

7. ให้มีแพทย์ พยาบาล หมั่นตรวจสุขภาพผู้ต้องขังทุกระยะอย่างต่อเนื่อง จัดหาเวชภัณฑ์ยารักษาโรคให้เพียงพอ รวมทั้งเจ้าหน้าที่จะต้องดูแลผู้ต้องขังป่วยอย่างทั่วถึง ต้องไม่เลือกปฏิบัติ

8. ผู้ต้องขังจะต้องได้รับทราบข้อมูลข่าวสารของทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังควรได้รับ รวมทั้งเผยแพร่ให้ญาติของผู้ต้องขังทราบด้วย

9. ให้การศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงว่าผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อหรือเป็นอาชีพได้เมื่อพ้นโทษแล้ว

10. การยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้ต้องขัง เป็นหน้าที่ที่เจ้าหน้าที่ต้องให้การดูแลเอาใจใส่ ดำเนินการติดตามและแจ้งผลให้ผู้ต้องขังได้ทราบ เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องมีความรอบรู้ในเรื่อง กฎหมายระเบียบปฏิบัติ อาทิ ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์ฎีกาของผู้ต้องขัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อรับเรื่องไว้แล้วต้องรีบดำเนินการให้ทันที เพื่อมิให้ล่วงพ้นระยะเวลาตามที่ กฎหมายกำหนด อันจะทำให้ผู้ต้องขังเสียสิทธิไป

11. การจัดปรุงอาหารเลี้ยงต่อผู้ต้องขัง ต้องคำนึงถึงคุณภาพ สะอาด ถูกสุขลักษณะและมี ปริมาณเพียงพอ

12. เจ้าพนักงานเรือนจำ ต้องถือเป็นหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือ ญาติที่มาติดต่อ และให้ข้อแนะนำ ที่ถูกต้องแก่ญาติและผู้ต้องขัง

5. แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

5.1 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเข้าใหม่

การรับตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่ นับเป็นขั้นตอนแรกแห่งการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีผลกระทบ ต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย และประสิทธิภาพแห่งการปกครองเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างยิ่ง จึง ได้มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 8 – 10 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ข้อ 31 – 39 สรุปไว้ ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, ม.ป.ป., หน้า 348 - 360)

1. การรับตัวผู้ต้องขังต้องมีทั้งตัวคนและหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ โดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้บัญญัติทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่า “เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใดๆ ว่าเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับหมาย อาญา หรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ” เมื่อเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือทัณฑสถาน ซึ่งทำการรับตัวผู้ต้องขัง ได้ตรวจสอบทั้งคนและเอกสารถูกต้องครบถ้วนแล้ว ต้องให้เจ้าหน้าที่ซึ่ง ควบคุมตัวผู้ต้องขังมาส่งยังเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นๆ ลงชื่อกำกับไว้ในเอกสารนำส่งหรือสมุด รับส่งเป็นหลักฐาน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบความถูกต้อง

2. การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง การตรวจค้นผู้ต้องขังมีเป้าหมายเพื่อป้องกันการ ก่อเหตุร้ายและรักษาความปลอดภัยในการควบคุม เมื่อมีผู้ต้องขังเข้าใหม่ เจ้าหน้าที่เรือนจำและ ทัณฑสถานจำต้องตรวจค้นตัวและสิ่งของผู้ต้องขัง เพื่อไม่ให้มีสิ่งของผิดกฎหมายหรือของต้องห้าม อันได้แก่ฝิ่นหรือยาเสพติดหรือของมีนเมาอย่างอื่น สุราหรือน้ำเมาซึ่งดื่มได้เมาอย่างสุรา เครื่อง อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน เครื่องอุปกรณ์ในการหลบหนี ศาสดารัฐ ของเน่าเสีย หรือของมีพิษ ต่อร่างกาย วัตถุระเบิดหรือน้ำมันเชื้อเพลิงและสัตว์มีชีวิตเล็กลอดเข้าไปในเรือนจำและทัณฑสถาน

การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้น ถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจ ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจ หากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นแสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจ หากยังเป็นที่สงสัยว่าผู้ต้องขังจะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้

3. ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขังเข้าใหม่ การตรวจร่างกายและอนามัยผู้ต้องขังเข้าใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการอนามัยและสุขภาพพล ทั้งนี้ ในส่วนของเรือนจำและทัณฑสถานตลอดจนตัวผู้ต้องขัง จึงกำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานแยกผู้ต้องขังที่รับตัวไว้ใหม่จากผู้ต้องขังอื่น เพื่อให้แพทย์ได้ตรวจในวันรับตัวนั้น ถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้นได้ก็ให้ตรวจในวันอื่นโดยเร็ว เมื่อแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังเข้าใหม่คนใดเจ็บป่วย จักต้องมีการรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อซึ่งจะลุกลามเป็นภัยแก่ผู้อื่น ให้แพทย์ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติแก่แพทย์ หรือหากแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดเจ็บป่วย ซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำ ให้แพทย์แจ้งต่อแพทย์และทำรายงานยื่นต่อผู้บัญชาการเรือนจำ เพื่อประกอบการพิจารณาส่งตัวออกไปรักษาพยาบาลนอกเรือนจำ ที่เห็นควรให้จัดส่งไปรักษาพยาบาลตามความจำเป็นได้

4. การจัดบันทึกประวัติผู้ต้องขังเข้าใหม่ การจัดบันทึกเรื่องราวหรือประวัติเกี่ยวกับผู้ต้องขังเข้าใหม่ หมายถึง การจัดทำทะเบียนรายตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่หรือบันทึกประวัติผู้ต้องขัง ซึ่งกรมราชทัณฑ์กำหนดให้ใช้ทะเบียนประวัติรายตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่ เรียกว่าทะเบียนรายตัวผู้ต้องขังแบบ รท. 101

5. ขั้นตอนการปฏิบัติทางทะเบียนในการรับตัวผู้ต้องขัง โดยมาตรา 4(2) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้บัญญัติแยกความหมายของ “ผู้ต้องขัง” หมายความว่ารวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก ฉะนั้น ขั้นตอนแห่งการปฏิบัติทางทะเบียนในการรับตัวผู้ต้องขัง จึงย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะแห่งความหมายของผู้ต้องขังแต่ละประเภท ดังนี้

5.1 การรับตัวคนฝาก มีหลักปฏิบัติ ดังนี้

5.1.1 ดำเนินการตรวจหนังสือนำส่งตัว อันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจว่าเป็นการถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เมื่อถูกต้องก็ให้รับตัวไว้พร้อมกับลงชื่อกำกับทั้งฝ่าย ผู้ส่งและผู้รับ

5.1.2 ดำเนินการเก็บข่าวสารข้อมูลในทะเบียนแบบ รท.20

5.1.3 จัดการมอบตัวให้หมวดควบคุมและรายงานให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการหรือผู้ปกครองทัณฑสถานทราบ ภายใน 24 ชั่วโมง

5.2 การรับตัวคนต้องขังระหว่างสอบสวน ประกอบด้วยแนวทางปฏิบัติ คือ

5.2.1 ตรวจดูหมายขังของศาลว่าถูกต้องหรือไม่ถ้าถูกต้องให้รับตัวไว้

5.2.2 ตรวจสอบหมายขังของศาลว่า ชื่อ และนามสกุลในหมายกับตัวคนตรงกันหรือไม่

5.2.3 พิมพ์ลายนิ้วมือหัวแม่มือซ้ายขวาของที่ขังหมายนั้นทันที เพื่อสอบหมายกับตัวคนเพื่อป้องกันการสับตัวหรือสับหมาย ในเมื่อไม่อาจทำทะเบียนรายตัวเสร็จในวันที่รับตัวนั้นได้

5.2.4 จัดทำทะเบียนรายตัว รท. 100

5.2.5 พิมพ์ลายนิ้วมือทั้ง 10 นิ้ว ในแบบพิมพ์ลายนิ้วมือ 3 ฉบับ เก็บไว้ในทะเบียนรายตัว รท.100

5.2.6 จัดการถ่ายรูปติดทะเบียนรายตัว ทั้งนี้อาจถ่ายวันนั้นหรือวันต่อมาก็ได้

5.2.7 จัดการลงทะเบียนแยกตัวอักษร (รท.21 ค.)

5.2.8 จัดการลงทะเบียนกำกับคนต้องขังระหว่างสอบสวน (รท. 22)

5.3 การรับตัวคนต้องขังระหว่างพิจารณา การรับตัวคนต้องขังประเภทนี้ มีหลักปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการรับตัวคนต้องขังระหว่างการสอบสวนในข้อ 5.2.1–5.2.8 ดังกล่าวทุกประการ

5.4 การรับตัวผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ – ฎีกา มีหลักปฏิบัติดังนี้

5.4.1 การรับตัวคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ – ฎีกา ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคนต้องขังระหว่างสอบสวนตั้งแต่ข้อ 5.2.1 – 5.2.7 ให้ครบถ้วน

5.4.2 ลงทะเบียนแบบ รท.23.ก. (แยกตัวอักษร)

5.4.3 จัดการลงทะเบียนแบบ รท. 26 (กำหนดปล่อยตัวประจำเดือน)

5.4.4 ถ้าเป็นผู้ต้องขังย้ายมาจากเรือนจำอื่นซึ่งได้จัดทำทะเบียนรายตัวไว้แล้ว ก็ให้ตรวจสอบตัวคนกับทะเบียนรายตัว หมายศาลให้ตรงกัน แล้วนำทะเบียนรายตัวนั้นมาลงทะเบียน รท. 23 และ รท.26 แล้วดำเนินการต่อไป

5.5 การรับตัวนักโทษเด็ดขาด มีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

5.5.1 การรับตัวนักโทษเด็ดขาด ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการรับตัวผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ – ฎีกา ในข้อ 5.4.1 – 5.4.4 ทุกประการ

5.5.2 จัดส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือไปตรวจสอบประวัติการกระทำผิดยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรหรือพิมพ์ลายนิ้วมือส่งกรมตำรวจแล้วแต่กรณี

5.5.3 จัดการขอคัดสำเนาคำพิพากษาของศาลและสำเนาคำฟ้องของอัยการมาเก็บรวมไว้ในทะเบียนรายตัว

5.5.4 จัดการแจ้งย้ายเข้ามาอยู่ ณ เรือนจำหรือทัณฑสถานต่อนายทะเบียนราษฎร ที่เรือนจำหรือทัณฑสถานรับตัวนั้นๆ ตั้งอยู่

5.5.5 ดำเนินการสัมภาษณ์และรายงานส่งกรมราชทัณฑ์ 1 ฉบับ เก็บไว้กับ ทะเบียนรายตัวอีก 1 ฉบับ

6. การปฏิบัติต่อเด็กติดมารดาในเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นการปฏิบัติตามนัยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้ต้องขังมีเด็กอายุต่ำกว่าสิบหก ปีอยู่ในความดูแลของตนติดตามมายังเรือนจำและปรากฏว่าไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น จะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในเรือนจำภายใต้บังคับเงื่อนไขดังระบุไว้ในข้อบังคับที่อธิบดีตั้งขึ้น หรือจะส่งไปยังสถานที่อื่นใดได้จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อการนี้ก็ได้ บทบัญญัติวรรคก่อนให้ใช้บังคับแก่เด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย” หลักการสำคัญในมาตรานี้ หมายถึงว่า ในกรณีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ติดตามมารดาเข้ามาในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยไม่มีผู้ใดเลี้ยงดูเด็กนั้นได้ ก็ยอมให้อยู่ในเรือนจำได้เป็นการชั่วคราวตามความจำเป็น ทั้งนี้ ให้รวมถึงเด็กคลอดในเรือนจำด้วย กับเพื่อผลทางจิตวิทยาและประโยชน์แก่เด็กเอง กรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือสั่งการว่า เฉพาะเด็กที่ติดมารดาเข้ามาคลอดในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ห้ามมิให้บันทึกลงสูติบัตรว่าเด็กนั้นคลอดในเรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ให้ใช้เลขทะเบียนของอาคารเรือนจำหรือทัณฑสถาน ซึ่งทางสำนักทะเบียนท้องถิ่นเป็นผู้ออกให้ เช่นเดียวกับเลขบ้านโดยทั่วไป

7. การชี้แจงระเบียบข้อบังคับของเรือนจำแก่ผู้ต้องขัง นับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรกับเพื่อเป็นการลดหย่อนความกังวลใจของผู้ต้องขัง จึงให้เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานชี้แจงให้ผู้ต้องขังเข้าใจใหม่มีความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับ การรักษาวินัยในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

8. การบันทึกแจ้งพฤติการณ์และประวัติความประพฤติของผู้ต้องขังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ระเบียบกรมตำรวจ ว่าด้วยการป้องกันผู้ต้องขังหรือจำเลยก่อการร้ายหลบหนี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2511 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งผู้ต้องขังลักษณะร้ายหรือเป็นผู้ต้องหาสำคัญให้แก่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในโอกาสแรกที่รับตัวไว้ควบคุม

9. การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร โดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 ถือว่าหน่วยงานเรือนจำ/ทัณฑสถานในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐ และเป็นสถานที่พักพิงถิ่นอยู่หลับนอนของผู้ต้องขังจำนวนมาก จึงมีสภาพเป็นบ้านของผู้ต้องขัง โดยมีผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการหรือผู้ปกครองทัณฑสถานเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้อาศัยหรือเจ้าบ้านที่จะต้องแจ้งเกี่ยวกับการเกิด การตายและการย้ายที่คุมขัง หรือที่อยู่ของผู้ต้องขังต่อนาย

ทะเบียนท้องถิ่น ซึ่งเรือนจำและทัณฑสถานอื่นๆ ตั้งอยู่โดยเคร่งครัด หากฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำผิดวินัย

10. การรับหมายศาลหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ นับเป็นประเด็นสำคัญในการรับตัวผู้ต้องขังที่เจ้าหน้าที่ผู้รับตัวประจำเรือนจำและทัณฑสถานต้องทำการตรวจสอบให้ละเอียดถี่ถ้วน

5.2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั่วไป

เรือนจำ/ทัณฑสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่สำคัญๆ โดยสรุป ดังนี้ (ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา, 2556, เว็บไซต์)

1. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นการสัมภาษณ์ประวัติของผู้ต้องขังทุกราย เพื่อหาข้อมูลต่างๆของผู้ต้องขังใช้ประโยชน์ ข้อมูลในการวิเคราะห์จัดจำแนกควบคุมให้การศึกษอบรมและฝึกวิชาชีพ โดยมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นผู้พิจารณาลงความเห็นเป็นรายบุคคล และดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ เมื่อข้อมูลของผู้ต้องขังเปลี่ยนแปลงไป

2. การจัดให้ผู้ต้องขังทำงานหรือการฝึกวิชาชีพ เป็นกิจกรรมปฏิบัติอย่างหนึ่งใช้ในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

2.1 เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนมีความรู้และวิชาชีพติดตัว สามารถออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ภายหลังพ้นโทษ

2.2 เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการทำงานให้แก่ผู้ต้องขัง

2.3 เพื่อเหตุผลทางการปกครอง และรักษาระเบียบวินัยของเรือนจำ/ทัณฑสถาน เนื่องจากการทำงานเต็มเวลาจะทำให้ผู้ต้องขังไม่มีความคิดฟุ้งซ่านกระวนกระวายใจ หรือคิดที่จะกระทำผิดวินัย

2.4 เพื่อให้ผู้ต้องขังจะได้มีเงินสะสมไว้เป็นทุนสำหรับประกอบอาชีพ โดยเรือนจำ/ทัณฑสถานจะจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังในอัตราร้อยละ 50 ของกำไรสุทธิ

3. การจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ได้มีการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ต้องขังในรูปแบบนอกระบบโรงเรียนลักษณะของโรงเรียนผู้ใหญ่ โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและหลักสูตรจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้ต้องขังทุกคนที่เข้าหลักเกณฑ์สามารถเข้ารับการศึกษเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน และให้ผู้ต้องขังที่มีความรู้ในระดับปริญญาตรีมาเป็นครูช่วยสอนอีกทางหนึ่ง ในการจัดการเรียนการสอนสายสามัญได้แบ่งการศึกษาเป็น 6 ประเภท คือ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือ การศึกษาสายสามัญ การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาระดับ อุดมศึกษา การศึกษาสายอาชีพ และการศึกษาระบบศึกษาดังนี้

3.1 การจัดการศึกษาสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือสำหรับผู้ต้องขังไม่รู้หนังสือที่อ่านไม่ออก และเขียนหนังสือไม่ได้จะนำวิชาบังคับ คือ พื้นฐาน 1 ในหลักสูตรระดับประถมศึกษาของการศึกษานอกโรงเรียนมาสอน ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มนี้ ในวิชาบังคับพื้นฐาน 1 จะมีรายละเอียดเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านอาชีพ ทักษะภาษาไทย และทักษะคณิตศาสตร์ วัตถุประสงค์ที่นำวิชาเหล่านี้มาสอนให้กับผู้ไม่รู้หนังสือมาก่อน ก็เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ คิดเลขได้ มีความรู้ในวัฒนธรรมและวรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสุขอนามัย ที่ผ่านมาผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือตั้งใจในการเล่าเรียนเป็นอย่างดี สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว อ่านและเขียนหนังสือได้ในระดับที่น่าพอใจ

3.2 การศึกษาสายสามัญ ได้แบ่งการศึกษานอกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จะให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาตามหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีรูปแบบการศึกษา 3 รูปแบบ คือ แบบชั้นเรียน วิธีเรียนทางไกล และวิธีเรียนด้วยตนเอง ใช้เวลาในการศึกษาแต่ละระดับประมาณ 1 ปี ถึง 1 ปีครึ่ง

3.3 การศึกษาตามอัธยาศัย คือ การศึกษาที่ผู้ต้องขังสามารถที่จะเลือกศึกษาแขนงวิชาต่างๆ ได้เพิ่มเติมตามที่ตนเองชอบหรือถนัด เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะต่อเนื่องหรือเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง มีทักษะ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งภายในของทัณฑสถานหรือเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ในการดำเนินการได้จัดให้มีห้องสมุด มุมหนังสือ การจัดบอร์ดข่าวสารและจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์เป็นการเฉพาะ ซึ่งจะจัดให้มีสื่อวีดีโอ ซีดี และเทคโนโลยีอื่นๆ รวมตลอดทั้งหนังสือประเภทต่าง ๆ ให้ครบทุกด้านในปริมาณที่มากพอ เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายเกิดกระบวนการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องเสมอภาคอย่างทั่วถึง

3.4 การศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น เรือนจำ/ทัณฑสถานยังร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วได้ศึกษาต่อ โดยผู้ต้องขังศึกษา কিনคว่ำด้วยตนเองจากสื่อการเรียน การเรียนในระดับมหาวิทยาลัยนี้ผู้ต้องขังจะเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด เนื่องจากการเรียนในระดับอุดมศึกษาเช่นเดียวกับการเรียนโดยทั่วไป

3.5 การศึกษาสายอาชีพ การจัดการศึกษาสายอาชีพผู้ต้องขังได้รับความร่วมมือและสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมอาชีวศึกษา ตลอดทั้งหน่วยงานภาคเอกชน ผู้ต้องขังที่ฝึกวิชาชีพสาขาต่างๆ จะได้รับใบรับรอง

เป็นหลักฐานในการสมัครงาน การฝึกวิชาชีพจะนำวิชาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวหลังพ้นโทษได้ ตามความเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะ ความสมัครใจ ความสามารถและประสบการณ์ โดยมีทั้งหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและวิชาชีพสำหรับกลุ่มสนใจ

3.6 การศึกษาธรรมศึกษา การจัดการศึกษาสายธรรมศึกษาให้กับผู้ต้องขัง เป็นการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังและแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม ตั้งแต่ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโทและธรรมศึกษาเอก โดยมีพระสงฆ์เข้ามาอบรมและสอบเลื่อนระดับให้กับผู้ต้องขัง นอกจากการเรียนธรรมศึกษาแล้ว ยังจัดให้มีการอบรมผู้ต้องขังในโอกาสต่างๆ เช่น วันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของพระมหากษัตริย์การอบรมจิตตภาวนา และการนั่งสมาธิ

4. การจัดสวัสดิการและนันทนาการให้ผู้ต้องขัง ได้แก่

- 4.1 จัดให้มีร้านสงเคราะห์ทั้งภายนอกและภายในของทัณฑสถาน
- 4.2 แจกจ่ายเครื่องอุปโภคที่จำเป็น เช่น ผ้าห่ม เสื้อผ้า ผ้าอนามัย เป็นต้น
- 4.3 จัดหาอุปกรณ์เพื่อความบันเทิง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องเล่นวีดีโอเครื่องดนตรี
- 4.4 จัดให้มีห้องสมุด
- 4.5 จัดอุปกรณ์กีฬา
- 4.6 การจัดกิจกรรมดนตรีชุมชนบ่าบัด
- 4.7 ขอบทุนการศึกษาให้แก่บุตรผู้ต้องขัง
- 4.8 การบริจาคช่วยเหลือขององค์กรการกุศล เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง มูลนิธิสุขศาลา ประชาณุเคราะห์ และสโมสรโรตารี เป็นต้น
- 4.9 เปิดโอกาสให้ญาติเยี่ยมผู้ต้องขังได้ทุกวันในเวลาราชการ
- 4.10 จัดให้มีสถานพยาบาลรักษาผู้ต้องขัง
- 4.11 จัดงานวันพบญาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ญาติได้พบผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด

5. การสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ได้แก่

5.1 การให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังสูงอายุ ได้ดำเนินการโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตพัฒนาสังคม และจิตใจแก่ผู้ต้องขังสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมการตรวจสุขภาพอนามัย กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และนันทนาการ มอบเครื่องอุปโภคและยารักษาโรค โดยได้รับงบประมาณจากกรมราชทัณฑ์ เงินนอกงบประมาณ ขอรับการสงเคราะห์จากสภากาชาดไทย กรมประชาสงเคราะห์และองค์กรเอกชนต่างๆ

5.2 การให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังพิการ จัดทำโครงการจดทะเบียนผู้ต้องขังพิการกับกรมประชาสงเคราะห์ ตามระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ พ.ศ. 2537 เพื่อให้ผู้ต้องขังพิการได้รับสิทธิและโอกาสในการสงเคราะห์การรักษาพยาบาล การมอบเครื่องอุปโภคบริโภค การพัฒนาและฟื้นฟูจิตใจ

6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงธนบุรีได้ปรับปรุงในเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของผู้ต้องขัง ได้แก่

6.1 ให้มีการจัดเลี้ยงอาหารครบ 3 มื้อ และกับข้าว 2 อย่าง

6.2 จัดเครื่องนุ่งห่มให้กับผู้ต้องขังทุกคน

6.3 คิดตั้งพัดลมระบายอากาศในเรือนนอนให้มีลมถ่ายเทสะดวก

6.4 การรักษาพยาบาล และให้มีอาหารเสริมสำหรับผู้ต้องขังป่วย

6.5 ด้านสันตนาการและการกีฬา ให้มีการบริหารร่างกายโดยการเล่นกีฬา ดนตรี ตลอดจนการให้ดูวิดีโอและโทรทัศน์ เพื่อผ่อนคลายความเครียด

7. การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วย ทัณฑสถานหญิงธนบุรี มีสถานพยาบาล 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่พยาบาลและแพทย์ห้วงเวลาทำการตรวจรักษาผู้ต้องขังป่วยตามความเหมาะสม ถ้าเกินความสามารถของพยาบาลก็จะส่งตัวผู้ต้องขังป่วยออกไปรับการรักษาที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์กรมราชทัณฑ์

8. การเตรียมการก่อนวันปล่อยขัง เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวจากทัณฑสถานให้สามารถปรับตัวปรับตัวและจิตใจให้พร้อมที่จะกลับคืนสู่ครอบครัว สังคม และการดำเนินชีวิตตามปกติ ตลอดจนการมีอาชีพที่สุจริตเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เป็นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยวิธีทางทัณฑวิทยาแนวใหม่ในทัณฑสถาน นอกจากจะมีหน้าที่ในการดำเนินการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย โดยมีแนวทางการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักทัณฑวิทยาสมัยใหม่ และตามข้อกำหนดตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในความควบคุมดูแล ผู้ต้องขังทุกราย จะได้รับการจำแนกลักษณะเพื่อศึกษาหาข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติเป็นรายบุคคล ต่อจากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจจนกระทั่งเมื่อใกล้จะพ้นโทษแล้ว ยังจะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนให้กับผู้ต้องขังก่อนที่จะปล่อยตัวพ้นโทษให้ออกไปใช้ชีวิตในชุมชน และสังคมภายนอก สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวและสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วทั้ง

ในด้านเทคโนโลยี การศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เพื่อไม่ให้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทัณฑสถานจะดำเนินการสำรวจผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษเหลือไม่เกิน 6 เดือน เข้ารับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตามหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ซึ่งจะได้รับแนวทางการใช้ชีวิตในชุมชน การหางานทำ การขอรับบริการบริการสงเคราะห์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และฝึกทักษะในการดำรงชีวิต การดำเนินการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทุกครั้ง ทัณฑสถานได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากพันธมิตรราชทัณฑ์ด้วยดี อาทิ สำนักงานจัดหางาน สำนักงานอัยการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โรงพยาบาลจิตเวช สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคุมประพฤติ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม พระภิกษุสงฆ์และผู้นำทางศาสนาอิสลาม นักสังคมสงเคราะห์ นักทัณฑวิทยาอนุสาสนาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์

5.3 นโยบายกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

นโยบายว่าด้วยเรื่อง แนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มสำหรับทัณฑสถานวัยหนุ่ม และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่งถือปฏิบัติ ดังนี้ (ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา, 2556, เว็บไซต์)

1. การสร้างบรรยากาศในทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มให้มีลักษณะเหมือนโรงเรียนประจำมากกว่าเรือนจำ โดยให้ผู้ต้องขังแต่งกายคล้ายนักเรียน คือ ใส่กางเกงขาสั้นสีดำ เสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาว ถุงเท้าขาวและรองเท้าผ้าใบสีดำ ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาสามัญและธรรมศึกษาไม่ต้องแต่งเครื่องแบบ แต่ให้ใส่กางเกงขาสั้นสีเทา เสื้อแขนสั้นหรือแขนยาวสีขาว ติดป้ายชื่อเพื่อเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คุมและครูกับนักเรียน อันจะส่งผลให้การศึกษ้อบรมบังเกิดผลดียิ่งขึ้น สำหรับเจ้าพนักงานอื่นแม้จะแต่งเครื่องแบบของทางราชการก็ไม่ต้องพกกระบอง การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ห้ามลงโทษทางร่างกายหรือใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยเด็ดขาด เว้นแต่รายที่เห็นว่าจำเป็นจริงๆ เท่านั้น

2. เน้นในเรื่องการให้การศึกษ้อบรมมากกว่าการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ทัณฑสถานวัยหนุ่มทุกแห่งตลอดจนเรือนจำที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัดให้มีสถานที่เรียน โดยเฉพาะเพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนให้มากที่สุด การเรียนวิชาสามัญ จะต้องเริ่มสอนให้อ่านออกเขียนได้ ไปจนถึงจบการศึกษาภาคบังคับเป็นอย่างน้อย ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา การเรียนวิชาชีพจะต้องเปิดสอนหลายสาขาตามความต้องการของผู้ต้องขัง ผู้ที่ใกล้

จะพันโทสมควรได้รับการฝึกสอนวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยประสานงานกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้หางานทำได้ง่ายขึ้นภายหลังพันโท ด้านธรรมศึกษาจะต้องเปิดสอนทุกระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาตรี โท และเอก นอกจากนี้ จะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้วยเพื่อกล่อมเกลาคใจผู้ต้องขังวัยหนุ่มให้พร้อมที่จะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้โดยปกติสุข

3. เน้นการฝึกวิชาชะมวยไทยและมวยสากล เนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ จึงมีพลังกายส่วนเกินอยู่มาก พลังกายดังกล่าวถ้าได้มีการใช้ในทางที่เหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์แก่ตัวผู้ต้องขังดังกล่าวเอง มวยไทยและมวยสากลจึงนับว่าเหมาะสมแก่การใช้พลังกายส่วนเกินของผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นอย่างมาก ซึ่งนอกจากจะเป็นการออกกำลังกายแล้วยังสามารถยึดเป็นอาชีพสุจริตที่จะสร้างชื่อเสียงและรายได้ให้กับตนเองด้วย จึงจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจังและกว้างขวาง

4. เน้นในเรื่องดนตรีและวงโยชวาทิตเนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่มีอารมณ์สุนทรีย์ค่อนข้างสูง จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้อารมณ์ดังกล่าวไปในทางสร้างสรรค์ โดยการฝึกสอนวิชาการดนตรีไทยและสากล ซึ่งนอกจากจะช่วยกล่อมเกลาคใจผู้ต้องขังวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกแห่ง นอกจากนี้จะต้องจัดให้มีการฝึกสอนวงโยชวาทิตโดยการเดินพาเหรดประกอบดนตรี เพื่อฝึกให้ผู้ต้องขังรู้จักและเคยชินกับการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมหรือเป็นหมู่คณะ อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการออกไปดำรงชีวิตภายนอกหลังพ้นโทษด้วย

5. เน้นในเรื่องการกีฬาและนันทนาการ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ซึ่งมีพลังร่างกายส่วนเกินและต้องการการเรียนรู้อีกมาก ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเล่นกีฬาหลายๆ ประเภททั้งในร่มและกลางแจ้ง โดยกำหนดเวลาให้เล่นในช่วงเช้าหลังจากลงจากเรือนนอน ในช่วงพักเที่ยง และในช่วงเย็นก่อนขึ้นเรือนนอนในวันธรรมดา และตลอดจนทั้งวันในวันหยุดราชการ จนกว่าจะขึ้นเรือนนอน นอกจากนี้ จะต้องจัดให้มีการดำเนินการด้านนันทนาการแก่ผู้ต้องขังด้วย โดยเปิดโอกาสให้พักผ่อนหย่อนใจชมรายการวิทยุ โทรทัศน์และวีดิทัศน์ ในช่วงที่ไม่ได้รับการอบรมหรือฝึกวิชาชีพ หากเป็นไปได้ควรจัดวงดนตรี หรือการแสดงจากภายนอกเข้าไปแสดงให้ผู้ต้องขังเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดอันจะเป็นผลดีต่อการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังโดยตรง

6. การนำกิจกรรมหรือวิชาลูกเสือมาใช้ในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นผู้ที่อายุน้อย โอกาสที่จะออกไปรับใช้ประเทศชาติในภาคภูมามีอยู่มาก จึงควรฝึกสอนให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความสามัคคี มีระเบียบวินัย และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประเทศชาติ

7. การแนะนำผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนพ้นโทษ เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคคลดังกล่าว ในการที่จะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ดียิ่งขึ้น โดยได้จัดให้มีการแนะนำแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ใกล้จะพ้นโทษ เพื่อให้คำปรึกษาหารือและความอนุเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้โดยปกติสุขต่อไป

8. การสงเคราะห์ผู้ต้องขังวัยหนุ่มภายหลังพ้นโทษ แม้จะมีการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่จะได้รับการปลดปล่อยโดยการแนะนำและให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นต้องมีมาตรการในการดำเนินการที่ต่อเนื่อง เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อในการได้รับอิสรภาพดังกล่าว อาจจะทำให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเกิดความว้าวุ่น สับสน อันจะนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำได้ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสงเคราะห์แก่บุคคลดังกล่าวในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะเดินทางกลับบ้าน การจัดหางานให้ทำ การจัดที่พักพิงให้ชั่วคราว ฯลฯ ไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้เขาสามารถยืนอยู่บนลำแข้งของตนเองได้อย่างมั่นคงเสียก่อน มิฉะนั้นก็จะหวนกลับไปกระทำความผิดอีก (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2556, เว็บไซต์)

6. แนวคิดเกี่ยวกับเรือนจำ

6.1 หน้าที่และความรับผิดชอบของเรือนจำ

เรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถาบันป้องกันสังคม รับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย การกำหนดคบทลงโทษ และการแก้ไขพฤติกรรมอาชญากรรมให้สอดคล้องกับนโยบายอาญาของรัฐบาล และค่านิยมทางสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรอันมีค่าของมนุษย์และการพัฒนากำลังคนของชาติ จึงเป็นองค์กรที่จะต้องปฏิบัติการกิจหลายด้าน ในเวลาเดียวกัน สามารถวิเคราะห์หน้าที่และความรับผิดชอบของเรือนจำและทัณฑสถานเชิงอาชญาวิทยาในแง่ของสหศาสตร์ได้ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, ม.ป.ป., หน้า 176 - 186)

1. เรือนจำและทัณฑสถาน ในฐานะกลไกส่วนหนึ่งแห่งระบบอาญายุติธรรม หน้าที่ความรับผิดชอบของเรือนจำและทัณฑสถาน ในฐานะเป็นกลไกลำดับสุดท้ายแห่งกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ดำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ ภารกิจของราชทัณฑ์ ก็คือ การรับตัวผู้กระทำผิดที่ศาลพิจารณาคำคุมขังไว้ในสถานควบคุม แต่เรือนจำและทัณฑสถานก็ยังคงมีความเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาล กล่าวคือ ในการพิจารณากลับกรองพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดของศาลนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงลักษณะโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด วัตถุประสงค์แห่งการลงโทษและวิธีการลงโทษ ประกอบกันไปด้วย

2. เรือนจำและทัณฑสถานในฐานะสถาบันแก้ไขผู้กระทำผิด หน้าที่ของเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบัน เป็นการพัฒนาการใช้เรือนจำและทัณฑสถานเพื่อการลงโทษ มุ่งไปสู่วัตถุประสงค์ที่จะใช้เรือนจำและทัณฑสถานเพื่อการแก้ไขปรุงแต่งจิตใจผู้กระทำผิด การใช้เรือนจำและทัณฑสถานเพื่อการปรุงแต่งแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำผิด นับเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญยิ่งในการจัดตั้งเรือนจำและทัณฑสถานในฐานะเป็นองค์กรเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งหมายถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้สอดคล้องกับปทัสถานความประพฤติของชุมชน หรือให้กลับนิสัยเป็นพลเมืองดีภายหลังการพ้นโทษไปแล้ว โดยการพัฒนาทางการศึกษา การพัฒนาจิตใจ และการฟื้นฟูบูรณภาพทางสังคมของผู้กระทำผิดอย่างสอดคล้องกับหลักกฎหมาย หลักมนุษยธรรมและหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล

3. เรือนจำและทัณฑสถาน ในฐานะหน่วยงานเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงแห่งชาติ หน้าที่ของเรือนจำและทัณฑสถานในประการนี้ เป็นการใช้มาตรการลงโทษเพื่อดำรงไว้ซึ่งความผาสุกและความปลอดภัยแก่ชุมชน โดยใช้การควบคุมในรูปแบบที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความประพฤติดีและเคารพเชื่อฟังเจ้าหน้าที่เรือนจำ ตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่โดยชอบธรรม ดังนั้น การควบคุมตัวผู้กระทำผิด จึงเป็นมาตรการจำเป็นที่ต้องมีไว้เพื่อยับยั้งอาชญากรรม กระตุ้นเตือนมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง และเป็นการตัดโอกาสช่องทางมิให้ผู้กระทำผิดไปก่อความเดือดร้อนแก่สังคมได้ชั่วระยะหนึ่ง นอกจากนี้ ยังเป็นการตัดทอนโอกาสหรือการกระทำอื่นใดจากผู้เสียหาย ที่จะแก้แค้นด้วยการก่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานแก่ผู้กระทำผิดด้วยการโต้ตอบให้สาสมกับผลกรรมที่ผู้กระทำผิดได้ก่อขึ้นด้วย

4. เรือนจำและทัณฑสถานในฐานะหน่วยงานเกี่ยวเนื่องการสวัสดิการสังคม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด นอกจากจะเน้นหนักในด้านความยุติธรรมและหลักมนุษยธรรมแล้ว ยังจำเป็นจะต้องใช้กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ เป็นปัจจัยช่วยให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาทิ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การสร้างแรงจูงใจในการฝึกฝนอาชีพหรือศึกษาอบรมและการใช้ปัจจัยชุมชนในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ประกอบด้วย การควบคุมสอดส่องดูแลผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ การจัดสวัสดิการสงเคราะห์ผู้กระทำผิด การประสานงานขอความร่วมมือจากประชาชน สถาบันสังคมสงเคราะห์อื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาล้วนตัวและสังคมของผู้กระทำผิด ทั้งนี้ โดยมุ่งให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสช่วยตนเองได้อย่างแท้จริงตามหลักการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ในลักษณะเป็นการใช้ศิลปะแห่งการช่วยเหลือประชาชน เพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ในที่สุด

6.2 ประเภทของเรือนจำ

การที่จะควบคุมผู้ต้องขังไว้เพื่อการอบรมแก้ไขนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดประเภทเรือนจำ เพื่อแยกปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังประเภทต่างๆ เกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการจัดประเภทเรือนจำที่สำคัญ ได้แก่ เกณฑ์เกี่ยวกับระดับความมั่นคงของเรือนจำและเกณฑ์การจัดประเภทเรือนจำตามวัตถุประสงค์ของเรือนจำ ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้ (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., หน้า 44-47)

1. การจัดประเภทเรือนจำตามระดับความมั่นคง การจัดเรือนจำในลักษณะนี้เป็นรูปแบบของการจัดประเภทเรือนจำที่ยึดถือเกณฑ์ด้านความมั่นคงแข็งแรงในการควบคุมที่ลดหลั่นไปตามความมั่นคงแข็งแรงของเรือนจำ และความร้ายแรงของการกระทำผิดและระยะเวลาที่ถูกลงโทษ การจัดเรือนจำตามระดับความมั่นคงนี้ แบ่ง เป็น 3 ระดับ คือ

1.1 เรือนจำระดับความมั่นคงสูง เป็นเรือนจำที่เน้นการควบคุมเป็นหลัก ใช้สำหรับคุมขังผู้กระทำผิดที่มีลักษณะร้าย มีโทษสูงหรือกระทำผิดโดยสันดาน เรือนจำประเภทนี้จะประกอบด้วยกำแพงสูง มีเรือนนอนที่เข้มแข็ง จัดห้องขังเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์แข็งแรง และเครื่องมือสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิดภายในเรือนจำอย่างทั่วถึง มีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธบนป้อมยามและเจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลการเข้าออกและควบคุมผู้กระทำผิดอย่างใกล้ชิด การอบรมและฝึกวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิดก็จัดดำเนินการเฉพาะภายในเรือนจำและทัณฑสถานเท่านั้น

1.2 เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง เป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงรองลงมา เน้นการควบคุมพอสมควร แต่ยังไม่เป็นเรือนจำเปิด ใช้ควบคุมผู้กระทำผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าประเภทแรก หรือเป็นผู้กระทำผิดที่ผ่านเรือนจำที่มีความมั่นคงสูงมาแล้ว เมื่อโทษลดลงก็นำมาทำการควบคุมไว้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลายการควบคุมมากกว่าเรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด การฝึกอาชีพแก่ผู้กระทำผิดในเรือนจำระดับความมั่นคงปานกลางจะเน้นหนักไปในด้านอุตสาหกรรมภายในเรือนจำและมีการเกษตรบางส่วน

1.3 เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำ เป็นเรือนจำที่ไม่ได้เน้นหนักด้านการควบคุม ใช้คุมขังผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษโดยให้อิสระเสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ผู้ต้องขัง โดยการให้ระบบให้ผู้ต้องขังรักษาระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณความดีของนักโทษ โดยจะคัดเลือกผู้กระทำผิดที่มีความประพฤติดีและไว้วางใจได้ไปควบคุมไว้เพื่อเป็นการเตรียมการปลดปล่อยในเรือนจำที่มีความมั่นคงต่ำสุด ได้แก่ เรือนจำเปิดหรือเรือนจำชั่วคราว เรือนจำประเภทนี้ไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง กระจก ไม่มีผู้คุมถืออาวุธ มีแต่รั้วลวดหนาม การฝึกวิชาชีพเน้นหนักในด้านเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมเบาเป็นส่วนใหญ่

การจัดประเภทเรือนจำและทัณฑสถานตามระดับความมั่นคงแข็งแรง เป็นการจัดรูปแบบเรือนจำยึดมั่นในหลักการควบคุมผู้กระทำผิดแบบดั้งเดิม คือ มุ่งคำนึงถึงการควบคุม

ผู้ต้องขังไว้อย่างมั่นคงแข็งแรงเพื่อป้องกันการหลบหนี ทำให้ไม่ได้เน้นในด้านการอบรมแก้ไข เป็นผลให้มีการคุมขังผู้ต้องขังให้อยู่ร่วมกันภายใต้ระบบการควบคุมที่เข้มงวดกดดันมากเกินไป จนเป็นอุปสรรคต่อการปรุงแต่งแก้ไขจิตใจผู้กระทำผิด

2. การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิด เป็นการจัดประเภทเรือนจำโดยมุ่งที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลักยิ่งไปกว่าความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุม โดยมุ่งควบคุมผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ไว้ด้วยกัน เพื่อให้การอบรมแก้ไขสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิดนี้ อาจแยกได้ดังนี้

3. เรือนจำชาย เป็นเรือนจำที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังชายประเภททั่วไปหลายประเภทไว้ด้วยกัน เพียงแต่การจัดแยกแดนผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ออกจากกัน เช่น ผู้ต้องขังในคดีประเภทเกี่ยวกับทรัพย์ ผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรม เป็นต้น เรือนจำประเภทนี้นับเป็นเรือนจำที่มีอยู่แพร่หลาย เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำประเภทนี้

4. เรือนจำหญิงหรือทัณฑสถานหญิง เป็นเรือนจำที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ โดยเป็นการแยกออกจากผู้ต้องขังชายโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ เพราะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในการอบรมแก้ไข จะมีแนวทางในการดำเนินการที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย นอกจากนี้ การดำเนินการในการควบคุมและการอบรมแก้ไขจะใช้ผู้หญิงเกือบทั้งหมด เจ้าหน้าที่ชายที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงต่างๆ มักอยู่ภายนอกกำแพงเรือนจำทำหน้าที่บริหาร

5. ทัณฑสถานวัยหนุ่ม เป็นทัณฑสถานที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อป้องกันการรังแกและการถ่ายทอดนิสัยหรือเทคนิคการกระทำผิดจากผู้ต้องขังที่มีความเชี่ยวชาญ ดังนั้น เพื่อให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นพิเศษ จึงต้องเน้นการศึกษาอบรมที่แตกต่างจากผู้ต้องขังทั่วไป

6. ทัณฑสถานบำบัดหญิง เป็นสถานที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่คดีอาชญากรรม เพื่อให้การบำบัดรักษาผู้ต้องขังเหล่านี้โดยเฉพาะ ทั้งนี้ โดยถือว่าผู้ต้องขังเหล่านี้เป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษามากกว่าการลงโทษในฐานะที่เป็นอาชญากร

7. ทัณฑสถานเปิด เป็นทัณฑสถานที่มุ่งเน้นในเรื่องการเตรียมการปลดปล่อยผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษและจะกลับเข้าสู่สังคมชนบทให้ได้รับการฝึกอาชีพด้านเกษตร สภาพของ ทัณฑสถานเปิดจึงแตกต่างไปจากเรือนจำปิดโดยทั่วไป คือ ทัณฑสถานเปิดจะไม่มีกำแพงหรือป้อมรักษาการณ์ มีเพียงรั้วลวดหนามธรรมดา โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับสวนเกษตร โดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะมีวัตถุประสงค์ในการใช้ควบคุมผู้ต้องขังแตกต่างไปจากเรือนจำโดยทั่วไป

8. เรือนจำชั่วคราว เป็นเรือนจำที่ใช้เพื่อกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะเป็นการชั่วคราว เช่น เรือนจำชั่วคราวสำหรับคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี โดยใช้สถานีตำรวจ เป็นเรือนจำ

ชั่วคราวหรือเรือนจำชั่วคราวเพื่อการเกษตร เป็นการจัดพื้นที่เกษตรสำหรับให้ผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพ ด้านการเกษตรและประกาศเป็นเรือนจำชั่วคราว ซึ่งอาจเป็นกรณีที่ส่งผู้ต้องขังไปทำงานแบบไปเช้า เย็นกลับหรือจะส่งไปประจำเลยก็ได้

9. เรือนจำพิเศษ เป็นเรือนจำที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีหรือคดี ยังไม่เสร็จเด็ดขาดตามกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในเรือนจำพิเศษจะ แตกต่างไปจากนักโทษเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิด ผู้ต้องขังเหล่านี้จึงมีสิทธิมากกว่าผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วไป

ดังนั้น งานเรือนจำจึงนับว่าเป็นงานที่ค่อนข้างมีความละเอียดยุ่งยากและซับซ้อน ไม่ เพียงแต่มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม เท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในด้านการอบรม แก้ไข ฟื้นฟู การจัดสวัสดิการและ บริการต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมาย และหลักมนุษยชน เพื่อสงเคราะห์ให้ผู้ต้องขังสามารถ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการปรับตัวเข้าสู่สังคมภายนอกหลังการพ้นโทษแล้ว ซึ่งผลสำเร็จจะ เกิดขึ้นได้นั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญคือ จะต้องเข้าใจถึงสภาพของผู้ต้องขังเริ่มตั้งแต่เข้าสู่เรือนจำ สภาพสังคมของเรือนจำ ตลอดจนวัฒนธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เพื่อดำเนินการ อบรมแก้ไขฟื้นฟูสงเคราะห์ผู้ต้องขังและแสวงหาแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยสามารถ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริง และเหมาะสมกับผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ระบบสังคมของเรือนจำ

การเป็นส่วนหนึ่งของเรือนจำ ไม่ว่าในสถานะของผู้ต้องขังหรือแม้แต่เจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งจะได้รับการเรียนรู้และขัดเกลาโดยวัฒนธรรมของสังคมเรือนจำ เช่นเดียวกับเมื่อ อยู่ในสังคมภายนอก หากแต่แตกต่างด้วยลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของสังคมเรือนจำที่มีสภาพแวดล้อม และแนวทางการดำเนินชีวิต ตลอดจนค่านิยมและทัศนคติต่างๆ ของผู้ที่อาศัยภายในผิดแปลกไปจาก ชีวิตในสังคมภายนอกภารกิจหลักเบื้องต้นของเรือนจำ คือ การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อ ป้องกันการหลบหนี จึงเป็นหน้าที่ของเรือนจำที่ต้องควบคุมและจัดการผู้ต้องขังอย่างเข้มงวด

กอฟแมน (Goffman) (พัฒนา พัวพัฒนกุล, 2533, หน้า 16 - 17) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “สถาบันแบบเบ็ดเสร็จ” ได้จัดให้เรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นสถาบันหนึ่งในหลายสถาบันหนึ่งที่มีการดำเนินงานและสภาพทางสังคมเป็นแบบรวบยอด กล่าวคือ เรือนจำเป็น “ทุกสิ่งทุกอย่าง” ของ ชีวิตผู้ต้องขัง ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของเรือนจำตลอด 24 ชั่วโมง ตลอดเดือน ตลอดปี การใช้ ชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นการกินอยู่หลับนอน การทำงาน การศึกษาอบรม การฝึกวิชาชีพถูก กำหนดและควบคุมให้ปฏิบัติโดยเจ้าพนักงานเรือนจำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การถูกส่งเข้าไปอยู่ใน “สถาบันแบบเบ็ดเสร็จ” เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการทำลายปัจเจกภาพของบุคคล โดยขณะที่เข้า

ไปนั้นแต่ละคนยังคงสภาพของความเป็นปัจเจกบุคคล และมีความรู้สึกถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แต่หลังจากนั้นไม่นานสิ่งเหล่านั้นจะถูกกลบฝังไป และแต่ละคนก็จะเผชิญกับภาวะการฉับสูญในทุกสิ่งที่เคยมีเคยได้รับ การถูกตัดขาดความสัมพันธ์ทางสังคมกับโลกภายนอกเป็นลักษณะหรือสภาวะการณที่เป็นเอกลักษณ์ของ “สถาบันแบบเบ็คเสร์จ” ในลักษณะดังนี้

1. รูปแบบทั้งหมดของการดำรงชีวิตถูกปฏิบัติอยู่ในสถานที่เดียว และภายใต้อำนาจการควบคุมเดียว
2. กิจกรรมประจำวันของสมาชิกแต่ละคนถูกกำหนดให้ปฏิบัติในสิ่งๆ เหมือนๆ กัน โดยทุกคนต้องกระทำในสิ่งเดียวกันร่วมกัน
3. กิจกรรมประจำวันทั้งหมดถูกกำหนดไว้เป็นตารางตายตัว โดยกิจกรรมอย่างหนึ่งจะมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกับการจัดเตรียมกิจกรรมในครั้งต่อไป ระยะเวลาของกิจกรรมทั้งหมดถูกจัดเตรียมจากผู้บริหารระดับสูง โดยระบบของการใช้กฎระเบียบที่เป็นทางการ ซึ่งได้รับการกำหนดไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ร่วมกับการใช้รูปแบบเจ้าพนักงาน
4. กิจกรรมบังคับต่างๆ ได้ถูกนำมารวมไว้เป็นแผนงาน ซึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถาบันได้วางไว้

การถูกควบคุมในเรือนจำทำให้ผู้ต้องขังขาดอิสระและเสรีภาพ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ และแบบแผนการดำเนินงานที่ถูกกำหนดไว้โดยปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น วิธีทางดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำจะแตกต่างจากผู้คนในสังคมภายนอกอย่างสิ้นเชิง นับแต่ก้าวแรกของการเข้าเป็นสมาชิกของสังคมเรือนจำ ผู้ต้องขังจะรู้สึกถึงความแปลกแยกของการถูกตัดออกจากสังคมที่เคยอยู่ ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่ช่วยซ้ำเติมความรู้สึกให้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การถูกจองจำในเรือนจำจึงทำให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้ถูกจองจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องถูกจองจำในระยะเวลาอันยาวนาน ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกหลังการปลดปล่อย ผลกระทบทางลบของโทษจำคุกนั้น อาจพิจารณาได้ดังนี้

1. โทษจำคุกจะทำให้เกิดรอยมลทินในตัวผู้ถูกจองจำ กล่าวคือ ผู้ที่เคยถูกจองจำมาแล้วนั้น จะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก ขี้ตะราง ไม่มีใครอยากจะคบหาสมาคมด้วย การกลับเข้าทำงานหรือศึกษาต่อจะกระทำได้อย่างขึ้น สังคมทั่วไปจะตั้งข้อรังเกียจ ฉะนั้น เมื่อสังคมส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ต้องโทษจำคุกหรือไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ ก็ทำให้ผู้พ้นโทษไปคบหาสมาคมกับผู้พ้นโทษด้วยกันเองและนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำอีก
2. สภาพและความเป็นอยู่ภายในเรือนจำจะส่งผลกระทบในทางลบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกจองจำ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกจองจำเป็นครั้งแรกจะได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจเป็นอย่างมาก อาจทำให้ทัศนคติ นิสัย และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางลบได้ นอกจากนี้แล้วแม้ว่า

ภายในเรือนจำจะมีซึ่งจำเป็นต่อความเป็นอยู่เบื้องต้นของมนุษย์ แต่สภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำทั่วไปในเกือบทุกประเทศ เมื่อเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ภายนอกไม่ดีเท่าใดนัก และเมื่อประกอบกับภาวะของความกดดันต่างๆ แล้ว จะมีผลกระทบกระเทือนจิตใจและร่างกาย ตลอดจนวิถีชีวิตของ ผู้ถูกจองจำให้เสื่อมทรามลง และหากจะต้องถูกจองจำอยู่เป็นระยะเวลานานๆ ก็จะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของเรือนจำ ทำให้เกิดความเคยชินต่อคุก ต่อตาราง และไม่เกรงกลัวอีกต่อไป

3. การได้รับผลกระทบทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต ซึ่งเกิดจากการต้องเผชิญกับการสูญเสียเสรีภาพ อิสระภาพและสิทธิต่างๆ ที่เคยมี นับตั้งแต่การถูกตรวจค้นร่างกายอย่างละเอียด การสวมใส่เครื่องแบบผู้ต้องขัง การถูกตัดผม เหล่านี้ล้วนทำให้สถานภาพเก่าของเขาถูกเปลี่ยนให้สูญเสียสิ้นพร้อมๆ กับการแทนที่ของสถานภาพของผู้ต้องขัง คือ ทำลายเอกลักษณ์ที่มีมาก่อนของผู้ต้องขัง และเสนอเอกลักษณ์ใหม่ที่มีลักษณะต่ำต้อยกว่าเดิม การลดสถานภาพและการสูญเสียที่เกิดจากการจำคุกนี้ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดอาการทางจิตและความผิดปกติทางบุคลิกภาพ อาการซึมเศร้าแยกตัวจากสังคม วิดกกังวล ก้าวร้าวและหวาดระแวง

4. ผลกระทบของเรือนจำที่มีต่อผู้ต้องขังอีกประการคือ ผลกระทบต่อสุขภาพกายและการที่ต้องอยู่กันอย่างแออัดร่วมกับผู้ต้องขังอื่น การที่ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพจิต ล้วนแต่มีผลต่อเนื่องมาถึงปัญหาการปรับตัวของผู้กระทำผิดภายหลังพ้นโทษ

5. การแก้ไขผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำนั้น เป็นการบังคับให้ผู้กระทำผิดเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขตนเอง ผู้ต้องขังในเรือนจำไม่อาจเข้าร่วม

ประเสริฐ เมฆมณี (ม.ป.ป., หน้า 209) ได้พิจารณาความหมายของ “เรือนจำ” ในแง่ทัศนวิทยา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในรูปแบบของการจัดองค์การที่มุ่งควบคุมและดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะ (Coercive organization) หรือกำหนดกระบวนการควบคุมผู้ต้องขังเบ็ดเสร็จในฐานะเป็นสถาบันศูนย์กลางแห่งการลงโทษ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดตารางปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้ต้องขัง มีกำหนดระยะเวลาแน่นอนและเป็นไปอย่างเข้มงวดกวดขัน

2. การปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างของผู้ต้องขัง จะต้องอยู่ในความดูแลควบคุมรับผิดชอบจากเจ้าหน้าที่โดยใกล้ชิด เพื่อป้องกันการหลบหนีและการก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขัง

3. การควบคุมผู้ต้องขัง ต้องเป็นไปตามหลักทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษและการให้รางวัลตอบแทน เพื่อเป็นการจูงใจผู้ต้องขังเปลี่ยนความประพฤติ กล่าวคือจะต้องใช้มาตรการลงโทษแก่ผู้ต้องขังที่กระทำผิดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และวินัยของเรือนจำ ผสมผสานกับการให้รางวัลหรือประโยชน์อื่นๆ ตอบแทนแก่ผู้ต้องขังที่ประพฤติตนดี มีความอุตสาหะในการอบรมและฝึกวิชาชีพ

4. ผู้ต้องขังจะต้องปรับตนให้สอดคล้องกับภาวะแวดล้อมหรือความเป็นอยู่ในเรือนจำ และทัณฑสถาน เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสงบราบรื่นแห่งการใช้ชีวิตในสถานที่ควบคุม และเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจของผู้ต้องขังประกอบกันไปด้วย

5. การลงโทษ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อความยุติธรรมที่ถูกประทุษร้าย และเพื่อลงโทษผู้ต้องขังให้รู้สึกในผลกรรมที่ได้กระทำต่อผู้อื่น

โดยสรุป เรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถาบันที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย การกำหนดคบทลงโทษ และการแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับนโยบายอาญาของรัฐบาล และค่านิยมทางสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรอันมีค่าของมนุษย์และการพัฒนากำลังคนของชาติ เรือนจำและทัณฑสถานในฐานะสถาบันแก้ไขผู้กระทำผิด มีหน้าที่ในการแก้ไขปรุงแต่งจิตใจผู้กระทำผิดให้สอดคล้องกับปทัสฐานความประพฤติของชุมชน หรือให้กลับนิสัยเป็นพลเมืองดี ภายหลังจากการพ้นโทษไปแล้ว โดยการพัฒนาทางการศึกษา การพัฒนาจิตใจ และการฝึกวิชาชีพ ตามหลักมนุษยธรรมและหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งเรือนจำมีหลายประเภท เพื่อควบคุมผู้ต้องขังตามวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้แก่ เรือนจำระดับความมั่นคงสูง เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำ นอกจากนี้ ยังแบ่งออกเป็นเรือนจำชาย เรือนจำหญิงหรือทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานวัยหนุ่ม ทัณฑสถานบำบัดหญิง ทัณฑสถานเปิด เรือนจำชั่วคราว และเรือนจำพิเศษ เป็นต้น ซึ่งตามสภาพของเรือนจำและทัณฑสถาน ไม่ว่าจะเป็นเรือนจำและทัณฑสถานประเภทใด ผู้ต้องขังจะขาดอิสระและเสรีภาพ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ และแบบแผนการดำเนินงานที่ถูกกำหนดไว้โดยปราศจากข้อมูลโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น วิถีทางดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำจะแตกต่างจากผู้คนในสังคมภายนอกอย่างสิ้นเชิง และการถูกจองจำของผู้ต้องขังก่อให้เกิดรอยมลทิน ส่งผลกระทบในทางลบต่อร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ การถูกจองจำในเรือนจำและทัณฑสถานทำให้ผู้ต้องขังพยายามสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา เช่น วัฒนธรรมของพวกขโมย วัฒนธรรมของนักโทษเด็ดขาด รวมทั้ง การสร้างกลุ่มต่างๆ ของคนขึ้นมา ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมายตามที่ตนต้องการ (พัฒนา พัวพัมณกุล, 2533, หน้า 61-63)

6.4 สังคมเจ้าหน้าที่เรือนจำ

เจ้าหน้าที่เรือนจำ ต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิดซึ่งมีพฤติกรรมละเมิดกฎหมายเป็นอันตรายต่อสังคม ภารกิจหลักของเจ้าหน้าที่เรือนจำจึงต้องควบคุมผู้กระทำผิดมิให้หลบหนี และทำการแก้ไขผู้กระทำผิดไปพร้อมกัน การปฏิบัติตามภารกิจจำเป็นจะต้องใช้ทักษะและความสามารถหลายด้าน เจ้าหน้าที่จะต้องมีพื้นฐานด้านทัณฑวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา นิติศาสตร์ และหลักการบริหารต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดตามระเบียบวินัยและต้องปฏิบัติหน้าที่ล่วงเวลา เนื่องจากการควบคุมผู้ต้องขังนั้น เป็นงานที่ต้องระมัดระวังและต้องมีเจ้าหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมง (ยศวันต์ บิบูรณัธนา, 2547, เว็บไซต์)

เสน่ห์ เพียรขุนทด (2554, หน้า 36-38) กล่าวว่า สภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นทั้งผู้ควบคุมและผู้แก้ไขผู้กระทำผิด เป็นบทบาทที่ความขัดแย้ง การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดและจุดมุ่งหมายของงานเรือนจำที่ขัดแย้งนี้ ทำให้สภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีความยากลำบากและแตกต่างจากการปฏิบัติงานในองค์กรอื่นๆ และเป็นผลทำให้เกิดความเครียดและความกดดันในการปฏิบัติงาน ซึ่งสภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่สามารถแยกออกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. ภาระหน้าที่ซับซ้อนและตรากตรำ งานเรือนจำเป็นงานที่ต้องปฏิบัติงานตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อคอยควบคุมและรักษาความปลอดภัยของเรือนจำ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ การปฏิบัติหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังและจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามระเบียบวินัย เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องคอยดูแลให้ผู้ต้องขังทำงานและอยู่ในระเบียบวินัย เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จึงเป็นทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในขณะที่ปฏิบัติงาน ซึ่งทั้งสองบทบาทนี้มีความซับซ้อน และต้องใช้ทักษะในการปฏิบัติงานหลายด้าน เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ

2. อันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีอันตรายอันเกิดจากการต้องติดต่อและควบคุมผู้ต้องขัง แม้ว่าโดยทั่วไปผู้ต้องขังจะอยู่ในความสงบและเชื่อฟังคำสั่ง แต่ถ้ามีโอกาสผู้ต้องขังพร้อมที่จะก่อเหตุร้ายได้ โดยเฉพาะเรือนจำที่มีความขัดแย้งในกลุ่มผู้ต้องขังหรือระหว่างผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่

3. บทบาทที่ขัดแย้งของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ งานเรือนจำมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ ควบคุมผู้ต้องขังและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นคนดี เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติงานให้สนองต่อวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประการนี้ ก่อให้เกิดความขัดแย้งในบทบาท เจ้าหน้าที่ควบคุมต้องแสดงตนว่าเป็นผู้ควบคุมและมีอำนาจเหนือผู้ต้องขัง ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่บางส่วนต้องรับบทบาทเป็นผู้แก้ไขพฤติกรรมและฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังให้เป็นคนดีเป็นที่ยอมรับของสังคม ผลจากการขัดแย้งในบทบาทนี้อาจก่อให้เกิดความเครียดในหมู่เจ้าหน้าที่เรือนจำ และเป็นผลให้การตอบสนองต่อนโยบายทั้ง 2 ประการไม่ประสบความสำเร็จ

จากแนวคิดเกี่ยวกับเรือนจำและทัณฑสถานนี้ อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้นมีส่วนสำคัญซึ่งเป็นหลักใหญ่ๆ อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก การกำหนดสถานที่ที่ใช้ในการควบคุมผู้ต้องขังจำเป็นต้องมีความเหมาะสมกับผู้ต้องขังในแต่ละประเภท ประการที่สอง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องอาศัยบทบาทที่เป็นทั้งผู้ควบคุมและผู้แก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง ดังนั้นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จึงต้องอาศัยความรู้ในหลายๆ ด้านเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานตามภารกิจเหล่านั้นให้บรรลุผลตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้ต้องขัง

การประกอบอาชญากรรมหรือการกระทำผิดกฎหมายอาญา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมทุกสังคมไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมเล็กหรือสังคมใหญ่ เพราะย่อมมีสมาชิกในสังคมที่ประพฤติดนในลักษณะที่ฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ แบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้ เมื่อสมาชิกคนใดฝ่าฝืนสังคมนั้นก็จะลงโทษสมาชิก ส่วนการลงโทษจะเป็นไปในลักษณะใดขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้นมีวัตถุประสงค์ปรัชญา รูปแบบ และวิธีการในการลงโทษที่กำหนดไว้อย่างไร ดังนี้

7.1 วัตถุประสงค์การลงโทษ

วัตถุประสงค์การลงโทษ นักอาญาวิทยาสำนักต่างๆ ได้ให้วัตถุประสงค์แตกต่างกัน ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคต่างๆ อาทิ

เร็กเลสส์ (Reckless) (สุพจน์ สุโรจน์, 2539, หน้า 148) ได้ให้เหตุผลของวัตถุประสงค์ในการลงโทษไว้ 5 ประการ ดังนี้ เพื่อเป็นการแก้แค้น เพื่อเป็นการชดเชยหรือทดแทนการกระทำผิด เพื่อเป็นการยับยั้งมิให้ผู้อื่น ปฏิบัติตามหรือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และเพื่อเป็นการปรับปรุงหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

จอห์นสัน (Johnson) (สุพจน์ สุโรจน์, 2539, หน้า 148) ได้ให้เหตุผลของวัตถุประสงค์การลงโทษไว้ 3 ประการ คือ เพื่อเป็นการแก้แค้น เพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกัน และเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดอีก

ซัทเธอร์แลนด์และเครสเซย์ (Sutherland & Cressey) (สุพจน์ สุโรจน์, 2539, หน้า 148) ให้เหตุผลในการลงโทษไว้ 3 ประการ คือ การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้ง และการลงโทษเพื่อการปรับปรุง

เกเบอร์และแม็คอันนानी (Gerber & McAnnany) (สุพจน์ สุโรจน์, 2539, หน้า 148) ได้ให้เหตุผลของการลงโทษไว้ 3 ประการ คือ การปรับปรุงและแก้ไขฟื้นฟู การยับยั้งและการป้องกันและการแก้แค้น

โทบี (Toby) (สุพจน์ สุโรจน์, 2539, หน้า 148) กล่าวว่าสังคมต้องลงโทษผู้กระทำความผิดก็ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ เพื่อเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม เพื่อรักษาจิตใจของผู้ปฏิบัติ ตามกฎหมาย และเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

เอ็มเปย์ (Empey) (สุพจน์ สุโรจน์, 2539, หน้า 148) กล่าวว่าสังคมปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยเหตุผล 4 ประการ เพื่อเป็นการแก้แค้น เพื่อเป็นการยับยั้ง เพื่อเป็นการปรับปรุงและเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟู

จากเหตุผลของนักอาญาวิทยาสำนักต่างๆ พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดจะมีความหมายแตกต่างกันและเหมือนกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่านักอาญาวิทยา

ท่านใด อยู่ในสภาพสังคมอย่างไร เช่น ในยุคที่สังคมยังไม่เจริญวัตถุประสงค์การลงโทษมีลักษณะของการ แก้แค้นทดแทนเป็นเป้าหมายสำคัญ ต่อมาสังคมเจริญมากขึ้นดังเช่นยุคปัจจุบัน วัตถุประสงค์การลงโทษจะเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากกว่าการแก้แค้นทดแทน โดยสรุป วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน อาจแบ่ง ออกเป็น 4 ประเภท คือ การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู และการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด (นันทิ จิตสว่าง, ม.ป.ป., หน้า 23)

1. การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน เป็นรูปแบบการลงโทษผู้กระทำผิดที่มีมาตั้งแต่ สมัยโบราณ จนกระทั่งในปัจจุบันการลงโทษในลักษณะนี้ก็ยังมีอยู่ แนวความคิดนี้ยึดถือหลักปรัชญาพื้นฐานที่ว่าผู้กระทำผิดได้ก่ออาชญากรรมในลักษณะใดหรือรุนแรงเพียงใด การลงโทษผู้กระทำผิด ก็ควรจะมีลักษณะอย่างนั้นและรุนแรงเท่ากับที่ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดไป ในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน เช่น การฆ่าผู้อื่นตายด้วยเจตนา ก็สมควร จะได้รับการลงโทษให้ตายไป ด้วยเหมือนกัน ทั้งนี้ เพื่อเน้นให้เห็นผลกรรมที่ได้กระทำไว้ต่อผู้อื่น ส่วนรูปแบบและวิธีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนี้จะใช้วิธีการเช็ยนต์ การตัดอวัยวะ การทรมานด้วยวิธีการต่างๆ และการประหารชีวิต เป็นต้น

ปัจจุบันนักอาชญาวิทยาเห็นว่า การลงโทษในรูปแบบการแก้แค้นทดแทนนั้น เป็นการกระทำที่ไม่มีเหตุผล เป็นการลงโทษเพื่อสนองตอบต่ออารมณ์ที่เคียดแค้นต่ออาชญากรที่ขัดกับความเจริญของบ้านเมือง จึงควรจะลงโทษผู้กระทำผิดด้วยความเป็นธรรมเหมาะสมกับความผิดโดยยึดหลักปฏิบัติดังนี้ คือ การลงโทษต้องมีสัดส่วนเหมาะสมกับความหนักเบาแห่งความผิด หมายความว่า การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดในทุกกรณีจะต้องมีสัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำไป อาทิ ระหว่างการลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำผิดทำร้ายเจ้าหน้าที่จนถึงแก่ความตายในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่กับการฆ่าคนตายโดยประมาทย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้น การลงโทษทั้งสองกรณีจะต้องมีความแตกต่างกัน หลักการนี้นับเป็นวิธีการลงโทษที่สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า การลงโทษต้องมีเหมาะสมกับความผิด เช่น ลอร์ด ลองฟอร์ด (Lord Longford) ได้ชี้แนะว่าการลงโทษเพื่อการแก้แค้นผู้กระทำผิด เป็นการปฏิบัติที่ชอบธรรมเฉพาะความผิดบางประเภทเท่านั้น ส่วน อิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) ให้ความเห็นว่าการลงโทษแก้แค้นผู้กระทำผิดที่เป็นสัดส่วนเหมาะสมกับความรุนแรงของการกระทำผิดถือว่าเป็นความชอบธรรม นอกจากนี้ การลงโทษควรมุ่งประสานประโยชน์ระหว่างหลักการแก้แค้นกับหลักอรรถประโยชน์สูงสุดในสังคม แนวความคิดนี้ใช้หลักการลงโทษผู้กระทำผิด ในขณะที่เดียวกันก็จะทำการแก้ไขผู้กระทำผิดไปด้วย โดยถือว่าการลงโทษเป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันรักษาสังคมให้มีความสงบสุข เป็นเหตุผลที่ถูกต้อง แต่การลงโทษ

จะต้องมีความเหมาะสมกับการกระทำผิดและบุคลิกภาพของผู้กระทำผิดด้วย (ประเสริฐ เมฆมณี, ม.ป.ป., หน้า 56 - 58)

2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง แนวความคิดของวัตถุประสงค์การลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาเวียงคิงเดิม ที่มีความเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นเนื่องจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ มนุษย์จะเลือกทำในสิ่งที่ทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของมนุษย์เอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการกระทำผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดี เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้ว จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำผิด (นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., หน้า 25)

โดยสรุป การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง เป็นการลงโทษที่มุ่งประโยชน์อยู่สองประการ ประการแรกเป็นการข่มขู่ผู้ที่กำลังถูกลงโทษไม่ให้คิดกระทำผิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่สอง เพราะหากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษที่รุนแรงขึ้น ประการที่สองเพื่อไม่ให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เนื่องจากหากมีการกระทำผิดก็จะถูกลงโทษในลักษณะเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งจะมีประสิทธิผลนั้น การดำเนินการกับผู้กระทำผิดจะต้องมีความรวดเร็ว แน่นอน เสมอภาค รวมทั้งการลงโทษจะต้องเหมาะสมกับการกระทำผิด

3. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู วัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เป็นแนวคิดที่เกิดจากสำนักปฏิฐานนิยม โดยลอมโบรโซ (Lombroso) เฟอร์รี (Ferri) และ การ์โอฟาโร (Garofalo) ซึ่งเชื่อว่าการประกอบอาชญากรรมเกิดจากสาเหตุต่างๆเป็นตัวกำหนด ไม่ใช่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว เป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์และทฤษฎีจิตใต้บังคับ (The Theory of Determinism) โดยเน้นให้เห็นถึงการกระทำผิดของมนุษย์ว่ามีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยทางชีววิทยาและปัจจัยทางชีวภาค ปัจจัยเหล่านี้จะไม่สามารถควบคุมได้ การกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างและมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงควรพิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิดเป็นรายบุคคล และแก้ไขในสาเหตุนั้นๆ

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำผิด โดยเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำผิด ดังนั้น ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำผิดที่จะแก้ไขตนเอง

เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่าอาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำผิดซ้ำหาก ถ้าผู้ต้องคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ และมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก (นัทธิตจิตสว่าง, ม.ป.ป., หน้า 29)

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมีวิธีการในการปรับปรุงแก้ไข มีความแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของบุคคลและสังคม ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการรอกการลงโทษ การคุมประพฤติโดยการลดโทษและพักการลงโทษ การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศาสนาและศีลธรรม การรักษาพยาบาล การแก้ไขสภาพแวดล้อมของครอบครัวผู้กระทำผิดและการให้ความช่วยเหลือหลังการพ้นโทษ เป็นต้น

โดยสรุป การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นการลงโทษเพื่อให้โอกาสผู้ที่ถูกลงโทษได้กลับตัวเป็นคนดี ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสังคมนั้นๆ โดยวิธีการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด อาทิ การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษาการอบรมทางศาสนาและศีลธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้กลับมาอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุขและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

4. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด แนวความคิดของทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก การลงโทษตามทฤษฎีนี้คล้ายกับทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งและทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูกล่าวคือ มีจุดมุ่งหมายไม่ให้มีการกระทำผิดซ้ำ แต่ทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งมีวัตถุประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำผิดขึ้นมาอีก ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูมีวัตถุประสงค์มิให้คิดกระทำผิดขึ้นมาอีกโดยสมัครใจ แต่ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิดนี้มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิด เช่น การประหารชีวิต เนื่องจากเมื่อผู้กระทำความผิดถูกประหารชีวิตไปแล้ว จึงไม่มีโอกาสที่จะกลับมากระทำผิดซ้ำได้อีก หรือการจำคุกผู้กระทำความผิดตลอดชีวิต การจำคุกระยะยาวก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เป็นการตัดโอกาสการกระทำผิดเช่นเดียวกัน

ทฤษฎีนี้ อ็อพเพนไฮเมอร์ เรียกว่า ทฤษฎีการลงโทษแบบบั่นทอนความสามารถ (Theory of Disablement) กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ใช้มาตรการลงโทษต่างๆ เพื่อปิดช่องทางมิให้มีการกระทำผิด เช่น การประหารชีวิต การตัดอวัยวะ การลงตราประทับหรือประจานผู้กระทำความผิด รวมถึงการจำคุกระยะยาว เป็นต้น (ประเสริฐ เมฆมณี, ม.ป.ป., หน้า 66)

การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้น มิได้มีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมีจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียว และจุดมุ่งหมายในการลงโทษแต่ละจุดมุ่งหมายอาจจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน หรือจุดมุ่งหมายหนึ่งอาจจะไปขัดแย้งกับอีกจุดมุ่งหมายอื่นได้ การลงโทษผู้กระทำความผิดจะมีลักษณะดังนี้ เช่น การลงโทษผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นจะต้องสนับสนุนระบบการลงโทษในสถานเบาหรือมิใช่การ

ทดแทนความผิด และการลงโทษไม่จำเป็นจะต้องใช้วิธีการที่ปราศจากมนุษยธรรม รวมทั้งการลงโทษโดยมีจุดมุ่งหมายในการทดแทนความผิดแก่ผู้กระทำผิดยังมีอยู่ในจิตใจของประชาชนโดยทั่วไป

สรุป แนวคิดในการลงโทษทั้ง 4 ประการนี้ ในปัจจุบันก็ยังนิยมใช้กัน ถึงแม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันแต่ลักษณะสำคัญยังคงมีอยู่นั่นคือการลงโทษ ดังนั้น ความยากลำบากทุกขั้ทรมาณจากการลงโทษยังคงมีอยู่ไม่ว่าการลงโทษนั้นจะมีวัตถุประสงค์อย่างไร ส่วนแนวคิดที่มีความแตกต่างกันในแต่ละทฤษฎีเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการกระทำผิด

7.2 ทฤษฎีการลงโทษ

ทฤษฎีการลงโทษมีวิวัฒนาการมาจากวัฒนธรรม สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ มีลักษณะคล้ายกับที่มาแห่งปรัชญาการลงโทษ กล่าวคือ การลงโทษไม่ว่าจะเป็นทิศทางใดย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับสถานะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เชื้อชาติและค่านิยมในสมัยนั้นๆ จะเห็นได้ว่าวิธีการลงโทษที่ถือปฏิบัติอย่างรุนแรงในอีกสังคมหนึ่ง อาจไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง เป็นต้น ซัทเทอร์แลนด์ และเครสซี ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงประวัติความเป็นมาของการลงโทษ สรุปได้ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, ม.ป.ป., หน้า 71 - 75)

1. ทฤษฎีว่าด้วยหลักความผูกพันทางวัฒนธรรม (Cultural Consistency Theory) กล่าวคือการลงโทษต่อผู้กระทำผิดจะมีลักษณะอย่างใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสำคัญ เช่น การลงโทษในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เชื่อว่าการก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางร่างกายถือเป็นภาวะปกติหรือธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ จึงนิยมวิธีการลงโทษต่อร่างกาย โดยเน้นหนักในการทรมานและก่อความสูญเสียทางร่างกายของผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง อาทิ การล่าเนื้อ การเขี่ยขี้ และ การประหารชีวิตด้วยวิธีการทรมานโหดร้ายต่างๆ แต่ในปัจจุบันกลับเห็นว่าวิธีการลงโทษดังกล่าวนอกจากจะเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมแล้ว ยังเป็นมาตรการลงโทษที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสิทธิมนุษยชน และแนวปรัชญาของการลงโทษในระบบก้าวหน้าอีกด้วย

2. ทฤษฎีว่าด้วยการผลักภาระความผิดแก่ผู้อื่น (The Scapegoat Theory) ทฤษฎีนี้ได้พัฒนาจากทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์ (The Psychoanalytic Theory) ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่มีสมมติฐานว่า มนุษย์มีพฤติกรรมก้าวร้าวและเห็นแก่ตัวเป็นปกตินิสัย การประกอบอาชญากรรมโดยแท้จริงแล้วถือเป็นพฤติกรรม เนื่องมาจากสัญชาตญาณก้าวร้าวดั้งเดิมประจำตัวบุคคลนั่นเอง

7.3 ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม

การลงโทษเป็นการใช้กฎหมายควบคุมสังคม ที่มีความผูกพันกับโครงสร้างทางสังคมส่วนรวมหรือระบบอื่นๆ ในฐานะที่กระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นักอาชญาวิทยา

จึงได้พยายามอธิบายถึงกระบวนการลงโทษผู้กระทำผิดที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยสังคมต่างๆ

7.4 อิทธิพลสำคัญที่มีผลต่อการปฏิรูปการลงโทษ

การกำหนดนโยบายในลงโทษผู้กระทำผิด ขึ้นอยู่กับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทศนคติ และสภาพทางสังคมช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การใช้นโยบายการลงโทษผู้กระทำผิดยังเป็นปัญหาอยู่หลายประการ เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการลงโทษผู้กระทำผิด มีดังต่อไปนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, ม.ป.ป., หน้า 75)

1. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและวิวัฒนาการแห่งอารยธรรมตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและวิวัฒนาการทางอารยธรรมที่มีผลกระทบต่อกระบวนการลงโทษ เป็นการมองด้านความสัมพันธ์ระหว่างการลงโทษกับวัฒนธรรมทั้งในแง่ของจิตใจและวัตถุ เนื่องจากว่าพฤติกรรมอาชญากรรมนั้นนอกจากเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมแล้ว ยังถือเป็นผลิตผลทางสังคมวัฒนธรรมโดยตรง ดังนั้น ปรัชญาการลงโทษจึงใช้หลักการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด อย่างสอดคล้องกับหลักขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมในสังคมที่อยู่ล้อมรอบตัวอาชญากรโดยทั่วไป

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุโรป ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 และยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็นต้นมานั้น ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่อย่างมาก ทั้งยังเป็นปัจจัยผลักดันให้มีการปฏิรูปการลงโทษผู้กระทำผิดที่สอดคล้องกับหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ และคุณค่าศักดิ์ศรีแห่งมนุษย์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

3. ความตื่นตัวในด้านมนุษยธรรม เจอร์รามี เบนธัม เป็นผู้บุกเบิกความตื่นตัวในเรื่องมนุษยธรรมเกี่ยวกับการลงโทษ เช่น คำกล่าวของเบนธัมที่ว่า “การแสดงออกซึ่งความยุติธรรมในสังคมอารยะไม่ควรจำกัดขอบเขตแคบๆ เฉพาะแก่เด็ก ผู้เยาว์ หรือสัตว์เลี้ยงเท่านั้น แต่ควรจะครอบคลุมไปถึงอาชญากรที่ได้กระทำผิดอย่างรุนแรงด้วย”

จอห์น โฮวาร์ด นักมนุษยธรรมและนักปฏิรูปการลงโทษของอังกฤษผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรมและสนับสนุนการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังในเรือนจำ

นอกจากนี้ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางในปี ค.ศ. ที่ 19 มีส่วนผลักดันให้ใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดที่มีคุณธรรม รวมทั้งการปรับปรุงสถานทีลงโทษให้ถูกสุขลักษณะ มีแสงสว่าง การถ่ายเทอากาศ ความสะอาดและอาหารแก่ผู้กระทำผิดให้ดียิ่งขึ้น

4. ระบบความเชื่อทางศาสนา ศาสนาเป็นระบบความเชื่อและหลักปฏิบัติที่สมาชิกในสังคมยึดมั่นถือปฏิบัติตามแนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จึงมีพื้นฐานจากความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักกฎแห่งกรรมหรือหลักบาปบุญคุณโทษ นับเป็นการเน้นให้ผู้กระทำผิดตระหนักว่าการที่ผู้กระทำผิดทำความผิดถูกลงโทษ ถือเป็น การสนองกรรมของการทำความชั่วร้ายของตนเองนั่นเอง

7.5 แนวปรัชญาของนักปฏิรูปสังคม

โฮเร็ค เอ็ม คาลเลน (Horace M. Kallen) ให้คำนิยาม “นักปฏิรูปสังคม” หมายถึง “ผู้มีทัศนคติหรือความเชื่อในอันที่จะปรับปรุงธำรงรักษาไว้ ซึ่งระเบียบทางสังคมที่สามารถสนองต่อความต้องการของสถาบันสังคมหรือเงื่อนไขต่างๆ ในสังคม” บทบาทสำคัญยิ่งของนักปฏิรูปสังคม ได้แก่ ความสามารถโน้มน้าวจิตใจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือปฏิรูปนโยบายอาญาหรือปรับปรุงวิธีการบังคับใช้กฎหมาย หรือการแก้ไขปัญหายาอาชญากรรมที่มีอยู่ในสังคมชั่วระยะเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างสอดคล้องกับภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคม หลักศีลธรรม และจริยธรรมในอันที่จะให้มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติจริงๆ

7.6 แนวความคิดของสำนักอาชญวิทยา

การปรับปรุงกระบวนการลงโทษ และมาตรการสำหรับพิจารณาตัดสินคดีของศาล ได้เริ่มมีขึ้นก่อนสมัยปฏิวัติฝรั่งเศส หรือยุคก่อนการจัดตั้งสำนักอาชญวิทยาแบบฉบับดั้งเดิม ได้ส่งผลผลักดันให้มีความเคลื่อนไหวในการจัดตั้งสำนักอาชญวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาสาเหตุแห่งการกระทำผิด การควบคุมอาชญากรรมและนโยบายอาญา ซึ่งมีวิวัฒนาการที่น่าสนใจศึกษา ดังนี้

1. สำนักอาชญวิทยาแบบฉบับดั้งเดิม (Classical school) ปรัชญาพื้นฐานของสำนักอาชญวิทยาแบบฉบับดั้งเดิม มีขึ้นในศตวรรษที่ 18 มีแนวความคิดเห็นสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาที่ว่า มนุษย์มักจะแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดหรือสิ่งที่ไม่พึงพอใจเป็นพื้นฐานอยู่เสมอ ฉะนั้น การลงโทษเพื่อก่อความเจ็บปวดให้แก่ผู้กระทำผิดในลักษณะสัมพันธ์กับความรุนแรงของอาชญากรรม ย่อมเป็นการชอบธรรมสอดคล้องกับ “ทฤษฎีจิตงานอิสระ” กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำการใดๆ โดยตนเองแล้ว ก็สมควรที่จะได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้นๆ ในลักษณะเป็นสัดส่วนกัน นักปรัชญาที่สำคัญและแพร่ขยายแนวความคิดดังกล่าว ได้แก่ เบคคาเรีย (Beccaria) และเบนธัม (Bentham)

2. สำนักอาชญวิทยาแบบฉบับดั้งเดิมนิว (Neoclassical school) แนวความคิดของสำนักนี้กำเนิดขึ้นในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยได้ขยายแนวความคิดเพิ่มเติมจากหลักปรัชญาของสำนักอาชญวิทยาแบบฉบับดั้งเดิม ให้สมเหตุสมผลตามหลักวิชาการยิ่งขึ้น กล่าวคือ สำนักนี้มี

ความเห็นว่าการลงโทษของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมนั้น ในบางลักษณะเป็นผลให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษก่อนข้างรุนแรง ทั้งๆ ที่การกระทำผิดโดยบุคคลบางประเภท ได้แก่ เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ขวบ และผู้กระทำผิดที่วิกลจริต น่าจะได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษหรือยกเว้นโทษ เนื่องจากเด็กหรือผู้วิกลจริตเป็นผู้ขาดความสามารถที่จะรู้สึกสำนึกถึงความผิดชอบชั่วดี นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมภายนอกทั่วไปเป็นปัจจัยสำคัญของการกระทำผิดควรนำมาประกอบการพิพากษา ลงโทษผู้กระทำผิดด้วย หลักการสำคัญของสำนักอาชญาวิทยานี้จึงคำนึงถึงสาเหตุของการกระทำผิดและปัจจัยอันควรแก่การลดหย่อนผ่อนโทษ เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาพิพากษาลงโทษแก่อาชญากร โดยหลักการดังกล่าวได้นำไปสู่การปรับปรุงหรือปฏิรูปกฎหมายอาญาในปัจจุบันหลายประการ อาทิ การใช้มาตรการการลงโทษจำคุกไม่แน่นอนตายตัวที่ไม่ได้กำหนดโทษขั้นต่ำหรือขั้นสูงไว้ การรอลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ การพักการลงโทษ รวมถึงตลอดถึงการใช้มาตรการสร้างเสริมปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในประการอื่นอีกด้วย

3. สำนักอาชญาวิทยาก้าวหน้า (Positive school) ลอมโบโรโซ (Lombroso) เฟอริ (Ferri) และกาโรฟาโล (Garofalo) เป็นผู้มีบทบาทในการจัดตั้งสำนักอาชญาวิทยาก้าวหน้าขึ้นในประเทศอิตาลี เมื่อปลายช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลักปรัชญาสำคัญของสำนักนี้ ได้แก่ การพิจารณาปัญหาอาชญากรรมที่สอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์และทฤษฎีจิตใต้บังคับ (The Theory of Determinism) มีความเห็นว่าการประกอบอาชญากรรมมีสาเหตุมาจากอิทธิพลผลักดันต่างๆ ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ จึงสมควรที่จะได้ให้การบำบัดรักษาแก่อาชญากรยิ่งไปกว่าการลงโทษ เป็นหลักการที่แตกต่างอย่างเด่นชัดจากแนวความคิดของสองสำนักอาชญาวิทยาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ สำนักอาชญาวิทยาก้าวหน้าไม่เห็นด้วยกับการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างสาสมกับความผิดที่เกิดขึ้น ตามทัศนะของนักทฤษฎีจิตงานอิสระมีความเห็นว่าการลงโทษผู้กระทำผิดที่สมเหตุสมผลนั้น จะต้องสอดคล้องกับหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลที่อยู่บนรากฐานแห่งการศึกษาค้นคว้าถึงพฤติกรรมของอาชญากร

4. สำนักอาชญาวิทยาป้องกันสังคม (The social defence school) ปรัชญาของสำนักนี้ นับเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมแผนใหม่ กำเนิดขึ้นสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยได้นำเอาแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดังกล่าวข้างต้นมาผสมผสาน เพื่อให้บังเกิดผลทางปฏิบัติในการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ในปัจจุบันองค์การสหประชาชาติก็ได้ให้การสนับสนุนแนวคิดนี้

8. การบริหารงานทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา

8.1 ประวัติความเป็นมา

ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเนื้อที่ทั้งหมด 124 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา แบ่งเป็นเนื้อที่ภายใน 9 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา เนื้อที่ภายนอก 115 ไร่ 5 ตารางวา ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 บริเวณทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันและได้ย้ายไปอยู่ที่อำเภอบางไทร ชื่อว่า “ทัณฑสถานวัยหนุ่มบางไทร” ควบคุมผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ต่อมาปี พ.ศ. 2523 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มีพระราชประสงค์จะใช้ที่ดินของทัณฑสถานวัยหนุ่มบางไทร เพื่อก่อตั้งเป็นศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จึงย้ายกลับมาอยู่บริเวณพื้นที่ส่วนหน้าของทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา ตามเดิม ในขณะเดียวกันได้ดำเนินการก่อสร้างทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2526 – 2528 บริเวณริมถนนสายเอเชีย ตำบลหันตรา เปิดดำเนินงาน เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน (ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา, 2556, เว็บไซต์)

8.2 อำนาจหน้าที่

ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา (2556, เว็บไซต์) มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. ควบคุมผู้ต้องขังที่มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี
2. ดำเนินการทางทัณฑปฏิบัติแก่ผู้ต้องขัง
3. จัดการศึกษา อบรม พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรม และฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง
4. ดำเนินการเกี่ยวกับการทำงานและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง
5. จัดสวัสดิการให้การสงเคราะห์และพัฒนาสุขภาพอนามัยแก่ผู้ต้องขัง รวมทั้ง

ดำเนินการเกี่ยวกับการสุขภาพ

6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชราภรณ์ กองอุบล (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศึกษาหลักการบริหารกฎหมายราชทัณฑ์ที่ถูกต้องตามหลักการของกฎหมายมหาชน และเพื่อศึกษาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ ผลการศึกษาพบว่า แนวความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังในอดีตมีลักษณะเช่นเดียวกับแนวความคิดของประเทศตะวันตกที่ถือว่าในระยะเวลาดังโทยจำคุกบุคคล

ไม่มีสิทธิใดๆ และตกอยู่ในฐานะเป็นทาสของรัฐ (Slave of the state) ในปัจจุบันแนวความคิดนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในรัฐเสรีประชาธิปไตย เป็นที่ยอมรับกันว่านักโทษมีสถานะเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย และนักโทษควรได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่สิทธิและเสรีภาพที่ต้องถูกจำกัดเนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาหรือเนื่องจากเหตุผลที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือการปกครองเรือนจำ

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย ที่ได้บัญญัติหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้หลายหลักการ ซึ่งไม่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านๆ มา ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือหลักเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักความผูกพันโดยตรงของสิทธิและเสรีภาพต่อองค์กรของรัฐ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักความได้สัดส่วนและหลักการคุ้มครองสิทธิโดยทางศาล เป็นต้น หลักประกันเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรของรัฐที่ต้องให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎร ไม่เว้นแม้กระทั่งผู้ต้องขังที่ได้รับโทษตามคำพิพากษาของศาล ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของผู้ต้องขัง นับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องขัง ซึ่งจากการศึกษาถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ สามารถแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังที่มีเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ได้แก่ สิทธิในมโนธรรม ความคิด สิทธิที่มุ่งหมายต่อการคุ้มครองชีวิตและร่างกายและสิทธิในทางศาล เนื่องจากสิทธิฐานนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตที่บุคคลทุกคนควรจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน

2. สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังที่ถูกจำกัดมากกว่าบุคคลทั่วไป ได้แก่ เสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิส่วนตัว เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังกลุ่มนี้ถูกจำกัด เพราะเป็นผลโดยตรงจากการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล เนื่องจากความจำเป็นในการ ทำให้บรรล่วัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา กล่าวคือ เพื่อให้สาสม เพื่อป้องกันเพื่อตัดแปลง และรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย หรือเนื่องจากเหตุผลที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือการปกครองเรือนจำ

3. สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังที่อาจถูกตัดไม่ให้มีเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ได้แก่ เสรีภาพในการเดินทางและสิทธิทางการเมือง เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังกลุ่มนี้อาจถูกตัดเนื่องมาจากความคิดเรื่องบุคคลผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะต้องห้าม

ประการหนึ่งในเรื่องการไม่ให้สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง เช่น สิทธิการเลือกตั้ง ความคิดเรื่องบุคคลผู้ได้บังคับบัญชาของผู้อื่นเป็นลักษณะต้องห้ามไม่ให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเกรงว่าจะมีการใช้อิทธิพลให้ลงคะแนนเสียงได้

กฤษกร บุญชนะเมธี (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวความคิดเรื่องสิทธิผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระสำคัญของสิทธิผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศึกษาปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร ได้แก่ รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งพิมพ์ ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่างๆ รวมทั้งสารนิเทศจากอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า 1) สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องขัง ได้แก่ การบัญญัติรับรองการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย มีความสอดคล้องตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเป็นส่วนใหญ่ 2) ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องขัง ได้แก่ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และกฎหมายราชทัณฑ์มุ่งที่จะบัญญัติหน้าที่ของผู้ต้องขังมากกว่าสิทธิของผู้ต้องขัง การลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขังมิได้มีการกำหนดมาตรฐานและวิธีการลงโทษไว้โดยชัดเจน และไม่ได้แยกแยะการทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงกับการกระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงไว้ การให้เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจลงโทษ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และการใช้เครื่องพันธนาการ ตรวนขนาดใหญ่และการลงโทษเขียน การขังในห้องมืด ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านการแพทย์ ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ปัญหาการขาดการควบคุม การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานหรือศาลโดยองค์กรภายนอก 3) ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคือ รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มขึ้น พัฒนาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้มีคุณภาพ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและปรับปรุงระบบการประเมินผลเรือนจำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เกียรติศักดิ์ บัวมาศ (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการได้รับการปฏิบัติในเชิงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการได้รับการปฏิบัติในเชิงมนุษยชนของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดเลย ด้านการบริหารงานทั่วไปแก่ผู้ต้องขัง ด้านการปกครองผู้ต้องขัง ด้านการพัฒนาผู้ต้องขัง ด้านการจัดสวัสดิการแก่ผู้ต้องขัง ด้านการให้คำปรึกษาและพัฒนาผู้ต้องขัง และด้านการดูแลสุขภาพอนามัยผู้เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังคดีเด็ดขาด และผู้ต้องขังคดีไม่เด็ดขาด เรือนจำจังหวัดเลย จำนวนทั้งสิ้น 200 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบแบบที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดเลย ส่วนใหญ่ได้รับการปฏิบัติในเชิงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังอยู่ในระดับน้อย ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติในเชิงสิทธิมนุษยชนแตกต่างกันตามเพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ภาระพึ่งพิงทางครอบครัว การต้องโทษ ระยะเวลาที่รับโทษและประเภทความผิด

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของประเทศไทยในปัจจุบัน ศึกษาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพต่อผู้ต้องขังซึ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกของไทย ให้สอดคล้องกับหลักสากล เปรียบเทียบการวิเคราะห์และหาแนวทาง มาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย และเพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในกรคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า ระบบการราชทัณฑ์ประเทศไทยยังประสบปัญหาในการเคารพสิทธิของผู้ต้องขัง อันมีสาเหตุมาจากข้อเท็จจริงในด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาเหล่านี้ปรากฏอย่างชัดเจนในปัญหาการดูแลผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร การดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังการลงโทษทางวินัย การควบคุมตัว และการใช้กำลังเข้าระงับเหตุในเรือนจำที่เกินกว่าเหตุการจำกัดสิทธิส่วนบุคคลในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องขัง และสิทธิ มารดาของผู้ต้องขังหญิง จากปัญหาในการเคารพสิทธิของผู้ต้องขังดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อระบบการราชทัณฑ์ไทยที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทำให้ไม่สามารถให้ความคุ้มครองและเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้วิจัยนำมาเสนอทั้งหมด 4 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ โดยสามารถสรุปประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ พบว่า สิทธิและเสรีภาพระหว่างผู้ต้องขังกับบุคคลทั่วไปยังมีความแตกต่างกัน ผู้ต้องขังยังไม่สามารถได้รับสิทธิและเสรีภาพได้เท่าเทียมกับบุคคลภายนอก อาทิเช่น สิทธิในการเลือกตั้ง เสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น

2. งานวิจัยเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องสิทธิผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ พบว่า ยังคงมีปัญหาอุปสรรคในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งมุ่งเน้นการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติทางค่านกฎหมาย

มากกว่าการคำนึงในเรื่องสิทธิของผู้ต้องขัง การลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขังยังมิได้มีการกำหนดมาตรฐานและวิธีการลงโทษที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาทางด้านการแพทย์ ปัญหาด้านอาคารสถานที่ เป็นต้น

3. งานวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังยังคงพบว่าระบบการราชทัณฑ์ในประเทศไทยยังคงประสบปัญหาในด้านการเคารพสิทธิผู้ต้องขังที่ยังไม่เป็นไปตามหลักสากล ซึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาผู้ต้องขังมีจำนวนมาก จำนวนเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอการให้บริการทางการแพทย์กับผู้ต้องขัง เป็นต้น

4. งานวิจัยเกี่ยวกับการได้รับการปฏิบัติในเชิงสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้รับการปฏิบัติในเชิงตามหลักสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับน้อย พบว่าผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติในเชิงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังมีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพ สมรส อาชีพ ภาระพึ่งพิงทางครอบครัว การต้องโทษ ระยะเวลาที่รับโทษและประเภทความผิด

จากการผลการวิจัยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ผ่านมามีพบว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ตามหลักสิทธิมนุษยชนยังอยู่ในระดับน้อย ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาจัดทำกลยุทธ์ในการพัฒนาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป